

Αμαλία Αγγέλου
Ιωάννα Καμπούρμαλη
Κωνσταντίνος Κωτσίδης
Ευαγγελία Μανούσου

Μελέτη Περιβάλλοντος

Β' δημοτικού

Α' Τεύχος

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Β' ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Α' Τεύχος

Επιστημονική Επιτροπή Αξιολόγησης

Συντονιστής

Μουρατίδης Αντώνιος

Εν ενεργεία μέλος Διδακτικού Ερευνητικού Προσωπικού Πανεπιστημίου

Αξιολογήτρια

Πολυζώη Γεωργία

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Αξιολογήτρια

Νάννη Ευτυχία

Εν ενεργεία Εκπαιδευτικός

Τεχνικός Εμπειρογνώμονας

Μαρμαρισάκη Κωνσταντίνα

Πτυχιούχος Πληροφορικής

Επικουρικός Εμπειρογνώμονας

Καμβίσιου Σταματία

Διπλωματούχος τεχνολογίας γραφικών τεχνών

**Υπεύθυνη του μαθήματος/γνωστικού
αντικειμένου στο πλαίσιο της Πράξης**

Άννα Αικατερίνη Λυκούρη, Σύμβουλος Α΄ ΙΕΠ

Μέλος της Επιστημονικής Ομάδας Έργου (ΕΟΕ) της Πράξης

Πράξη με τίτλο: «Συγγραφή, Αξιολόγηση και Ένταξη διδακτικών βιβλίων στο Μητρώο Διδακτικών Βιβλίων και στην Ψηφιακή Βιβλιοθήκη Διδακτικών Βιβλίων» με κωδικό ΟΠΣ 6010165 στο Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή» 2021-2027

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Σπυρίδων Δουκάκης

Πρόεδρος του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Υπεύθυνη Πράξης

Πολυξένη Μπίλλα

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Προϊσταμένη Τμήματος Β΄ Προγραμμάτων Σπουδών και Εκπαιδευτικού Υλικού

Αναπληρώτρια Υπεύθυνη Πράξης

Άννα-Αικατερίνη Λυκούρη

Σύμβουλος Α΄ του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

**«Με τη συγχρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης»
και το Πρόγραμμα «Ανθρώπινο Δυναμικό και Κοινωνική Συνοχή»**

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων
και Αθλητισμού

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Πρόγραμμα
Ανθρώπινο Δυναμικό και
Κοινωνική Συνοχή

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Αγγέλου Αμαλία
Καμπούρμαλη Ιωάννα
Κωτσιδης Κωνσταντίνος
Μανούσου Ευαγγελία

ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ
Α΄ Τεύχος

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Αγγέλου Αμαλία

Εκπαιδευτικός ΠΕ70 MSc

Καμπούρμαλη Ιωάννα

Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, PhD, MA, MSc

Κωτσίδης Κωνσταντίνος

Σύμβουλος Εκπαίδευσης ΠΕ70, PhD, MA, MSc

Μανούσου Ευαγγελία

Επίκουρη Καθηγήτρια Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ,

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ

Σφαέλου Ζωή

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ - ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Τμήμα Επιμέλειας Εκδόσεων Πουκαμισάς

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή Βιβλίου	6
----------------------------	---

Θεματικό πεδίο: Πολιτειότητα.....9

1. Πολίτης - Ταυτότητα.	10
2. Μια γειτονιά για όλους: Διαφορετικότητα - Συμπερίληψη	18
3. Αξίες: Ευτυχία, φροντίδα	29
4. Κυκλοφοριακή αγωγή Ο μαθητής ως πεζός. Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας	37

Θεματικό πεδίο: Κοινωνικές σχέσεις.....47

1. Οι πρώτες μου ομάδες. Οι συγγενείς, μια μεγαλύτερη ομάδα.	48
2. Το σχολείο, μια μεγάλη οικογένεια.	54
3. Διαπροσωπικές σχέσεις	62
4. Λαϊκός πολιτισμός. Η δική μας συλλογή, το δικό μας σχολικό μουσείο Παραδοσιακά νανουρίσματα και τραγούδια – Πανηγύρια και γιορτές	69

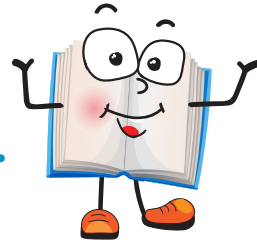
Θεματικό πεδίο: Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω 78

1. Ο τόπος που ζω. Η συνοικία μου, η πόλη ή το χωριό μου	79
2. Αλλαγές στον ουρανό και στη γη του τόπου μου.	86
3. Ο καιρός και οι εποχές στον τόπο που ζω.	95

Θεματικό πεδίο: Ζωή και οικοσυστήματα.....104

1. Ζώα και φυτά	105
Πηγές Εικόνων	126

Εισαγωγή Βιβλίου

Γεια σας, παιδιά!

Καλώς ήρθατε στο μάθημα της Μελέτης Περιβάλλοντος, όπου μαζί θα γνωρίσουμε τον κόσμο που μας περιβάλλει. Μέσα από το βιβλίο μας θα μελετήσουμε τι συμβαίνει γύρω μας και θα αναλάβουμε πρωτοβουλίες για μια καλύτερη ποιότητα ζωής για εμάς και τους συνανθρώπους μας, ώστε να γίνουμε υπεύθυνοι και ενεργοί πολίτες.

Συντροφιά σε αυτό το ταξίδι θα μας κρατούν ο **Εμπεδοκλής** και η **Ρέα**. Οι ήρωές μας μέσα από παρατηρήσεις, ερωτήσεις και αναζητήσεις θα μας βοηθήσουν να ανακαλύψουμε τον κόσμο μας. Μαζί τους θα κάνουμε έρευνες και πειράματα. Θα εργαστούμε ατομικά και ομαδικά. Σε αυτή την εξερεύνηση σίγουρα θα ανακαλύψουμε τα ταλέντα, τις κλίσεις μας και θα γνωρίσουμε καλύτερα τον εαυτό μας και τους άλλους.

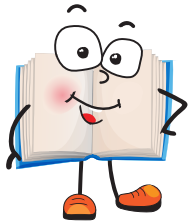
Ας γνωρίσουμε όμως καλύτερα τους δύο ήρωές μας!

Καλημέρα, παιδιά, είμαι η Ρέα. Είμαι 7 χρονών και ζω σε μια όμορφη συνοικία του Πειραιά.

Κι εγώ είμαι ο Εμπεδοκλής, φίλος και συμμαθητής της Ρέας.

Λοιπόν, Ρέα και Εμπεδοκλή, πείτε μας λίγα λόγια ακόμα για εσάς. Τα παιδιά σίγουρα θέλουν να σας γνωρίσουν καλύτερα. Μια ολόκληρη σχολική χρονιά θα περάσουν μαζί σας.

Μου αρέσουν πολύ τα ταξίδια, να γνωρίζω καινούρια μέρη. Δεν μπορώ να είμαι ακίνητη για πολλή ώρα και είναι κάτι για το οποίο με πειράζει συνέχεια ο Εμπεδοκλής. Σβούρα με αποκαλεί κάποιες φορές! Ίσως γι' αυτό διάλεξαν αυτό το όνομα οι γονείς μου. Βρίσκομαι σε μια διαρκή κίνηση (Ρέα=αυτή που ρέει). Θέλω πολύ να γνωρίσω καλύτερα τη χώρα μου, όλους τους τόπους της και γι' αυτό συχνά με την οικογένειά μου κάνουμε μικρές εκδρομές. Αγαπημένο μου παιχνίδι είναι να φτιάχνω παζλ με τους φίλους και τις φίλες μου.

Εγώ πήρα το όνομά μου από έναν αρχαίο Έλληνα φιλόσοφο, ερευνητή της φύσης και ποιητή, τον Εμπεδοκλή από τον Ακράγαντα της Σικελίας. Μου αρέσει να εξερευνώ τη φύση, λατρεύω τα ζώα και έχω ένα σκυλάκι. Χόμπι μου είναι η συλλογή διάφορων χαρτών, να τους παρατηρώ με την αδερφή μου και να ταξιδεύουμε με τη φαντασία μας. Επίσης, όταν έχω χρόνο, μου αρέσει να κάνω διάφορα πειράματα και όταν μεγαλώσω θέλω να γίνω φυσικός.

Πολύ ωραία, παιδιά! Νομίζω ότι αυτά που είπατε θα βοηθήσουν τους/τις μαθητές/τριες να σας γνωρίσουν καλύτερα. Εγώ, δηλαδή, το βιβλίο της Μελέτης Περιβάλλοντος, έχω οκτώ θεματικά πεδία. Κάθε θεματικό πεδίο χωρίζεται σε ενότητες. Σε κάθε ενότητά μου, υπάρχουν διαφορετικές δραστηριότητες και, στο τέλος, μια δραστηριότητα αξιολόγησης για να διαπιστώσετε τι έχετε καταφέρει.

Οδηγός του Εκπαιδευτικού

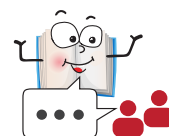
Δεν τελειώσαμε όμως εδώ. Έχετε μια ξεχωριστή αποστολή! Να φτιάξετε, ολοκληρώνοντας το βιβλίο, τον χάρτη της Ελλάδας ενώνοντας τα κομμάτια ενός παζλ που θα παίρνετε σε κάθε ενότητα.

Ας γνωρίσουμε τώρα τα σύμβολα που θα συναντάμε σε κάθε ενότητα του βιβλίου και τι θα πρέπει να κάνουμε βλέποντάς τα:

Γράφουμε αυτό που ζητάει η άσκηση.

Συζητάμε και λέμε τη γνώμη μας.

Στόχος μας είναι...

Παίζουμε θεατρικό παιχνίδι.

Κρατάμε σημειώσεις.

Δουλεύουμε ομαδικά.

Παρατηρούμε.

Κατασκευάζουμε.

Ζωγραφίζουμε.

Διαβάζουμε.

Παρατηρούμε και συζητάμε μαζί.

Παρατηρούμε και γράφουμε.

Θεματικό πεδίο Πολιτειότητα

1η ενότητα.

Πολίτης-Ταυτότητα

2η ενότητα.

Μια γειτονιά για όλους: Διαφορετικότητα - Συμπερίληψη

3η ενότητα.

Αξίες: Ευτυχία, φροντίδα

4η ενότητα.

Κυκλοφοριακή αγωγή.

Ο μαθητής ως πεζός

Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας

Σε αυτή την ενότητα:

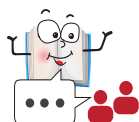
- ✓ Θα προσδιορίσουμε την ταυτότητα κάθε ανθρώπου.
- ✓ Θα αναγνωρίσουμε τις ανάγκες και τις επιθυμίες του ανθρώπου.
- ✓ Θα βρούμε ομοιότητες και διαφορές των ανθρώπων.
- ✓ Θα αντιστοιχίσουμε ανάγκες με τα δικαιώματα του ατόμου.
- ✓ Θα καταγράψουμε τι υπάρχει στη συνοικία μας.
- ✓ Θα γνωρίσουμε είδη κατοικιών στο πέρασμα του χρόνου.
- ✓ Θα ευαισθητοποιηθούμε ως προς το θέμα των αστέγων και στις δυσκολίες προσβασιμότητας ατόμων με αναπηρία.
- ✓ Θα αναφερθούμε σε αξίες όπως η ευτυχία και η φροντίδα.
- ✓ Θα μιλήσουμε για το πώς μετακινούμαστε καθημερινά και για τη σωστή συμπεριφορά των πεζών.
- ✓ Θα συνδέσουμε τα σήματα κυκλοφορίας με την οδική συμπεριφορά.
- ✓ Θα γνωρίσουμε τα μέσα μεταφοράς σε ξηρά, θάλασσα και αέρα.

1η ενότητα

Πολίτης - Ταυτότητα

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Παιδιά, καλημέρα! Είστε έτοιμοι να ταξιδέψουμε στις σελίδες του βιβλίου; Ας ξεκινήσουμε τονίζοντας ότι όλοι είμαστε άνθρωποι-πολίτες μιας χώρας, που όσο κι αν διαφέρουμε μεταξύ μας, θέλουμε τα ίδια πράγματα. Ποια μπορεί να είναι αυτά;

Έχεις δίκιο, Ρέα. Κάποτε, ένας σπουδαίος Έλληνας φιλόσοφος, ο Σωκράτης, είπε: «**Δεν είμαι Αθηναίος ή Έλληνας, αλλά πολίτης του κόσμου**». Τι εννοούσε πραγματικά με αυτά τα λόγια; Εσείς, παιδιά, τι νομίζετε;

Ας ανακαλύψουμε

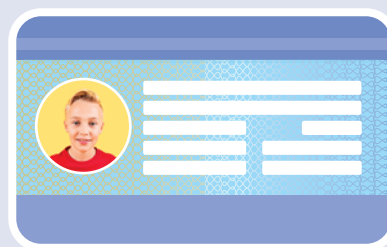
- ▶ Την ταυτότητά μας και τη μοναδικότητα κάθε ανθρώπου.
- ▶ Ομοιότητες και διαφορές των ανθρώπων, όπου κι αν ζουν.
- ▶ Τις ανάγκες του ανθρώπου και πώς τις ξεχωρίζουμε από τις επιθυμίες του.
- ▶ Πώς συνδέονται οι ανάγκες του ανθρώπου με τα δικαιώματά του.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας.

Τι θα λέγατε να γνωριστούμε καλύτερα; Ας γράψει ο καθένας το όνομά του, κάποια χαρακτηριστικά του, τι του αρέσει να τρώει, ποια παιχνίδια του αρέσουν και τι κάνει στον ελεύθερο χρόνο του.

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΜΟΥ

Με λένε: _____

Κατάγομαι από: _____

Χρώμα μαλλιών: _____

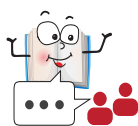
Χρώμα ματιών: _____

Ύψος: _____

Το παιχνίδι που μου αρέσει να παίζω με τους φίλους μου στην αυλή του σχολείου:

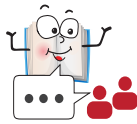
_____

Το φαγητό που μου αρέσει: _____

Ακούγοντας όσα έγραψε ο καθένας σας, θα διαπιστώσουμε ότι μεταξύ μας έχουμε πολλές ομοιότητες και διαφορές. Αναφέρετε μερικές ομοιότητες και διαφορές που έχετε με τον διπλανό σας.

Πολιτειότητα

Άραγε, ποια κοινά στοιχεία και ποιες διαφορές έχουμε με ένα παιδί που ζει στην Αφρική, στην Ασία ή οπουδήποτε αλλού στον κόσμο;

Παρατηρήστε τις εικόνες και συζητήστε με την ομάδα σας πώς ζουν τα παιδιά σε άλλες χώρες του κόσμου.

«Θυμήσου ότι είσαι μοναδικός. Αν αυτό δεν αξιοποιηθεί, τότε κάτι υπέροχο έχει χαθεί.»

Μάρθα Γκράχαμ, 1894–1991, Αμερικανίδα χορογράφος

Γράφω μια μέρα στο ημερολόγιό μου,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Παρατηρήστε και συζητήστε τις εικόνες των παιδιών από διάφορα μέρη του κόσμου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

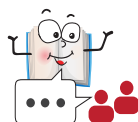

Είναι κάθε άτομο μοναδικό; Ποια είναι η άποψή σας;

.....

.....

.....

Κάθε άτομο είναι κάτοικος μιας χώρας, μέλος μιας οργανωμένης κοινωνίας. Είναι **πολίτης**. Όλοι είμαστε μέλη σε διαφορετικές, μικρές ή μεγάλες ομάδες, και μια τέτοια ομάδα είναι, π.χ., η οικογένειά μας ή το σχολείο.

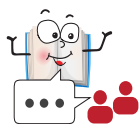
Μπορείτε να σκεφτείτε άλλες ομάδες στις οποίες είστε μέλη;

Είμαι ενεργός πολίτης, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ενεργός είναι ο πολίτης που ενημερώνεται γι' αυτά που συμβαίνουν γύρω του, για τα κοινά, γνωρίζει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του, εκφράζει την άποψή του, λαμβάνει αποφάσεις, συμμετέχει στη δημόσια ζωή και διεκδικεί το καλύτερο για τον ίδιο και τους συνανθρώπους του.

Οι ανάγκες και οι επιθυμίες του ατόμου

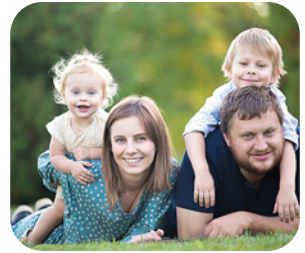
Για να μπορέσει να ζήσει ο άνθρωπος, έχει ανάγκη ορισμένα πράγματα. Θα μπορούσατε να βρείτε ποια είναι αυτά; Ποιες είναι, δηλαδή, οι ανάγκες του ατόμου;

Πολιτειότητα

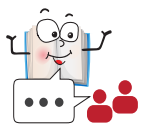
Για κάθε εικόνα βάζουμε τον σωστό αριθμό που αντιστοιχεί στη συγκεκριμένη ανάγκη. Στη συνέχεια, αναφέρετε κι άλλες ανάγκες που πιστεύετε ότι έχει ο άνθρωπος.

ΑΝΑΓΚΕΣ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ

1. Ανάγκη για παιχνίδι – διασκέδαση.
2. Ανάγκη για αγάπη.
3. Ανάγκη για μόρφωση.
4. Ανάγκη για τροφή.
5. Ανάγκη για οικογένεια.

6. Ανάγκη για φίλους.
7. Ανάγκη για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.
8. Ανάγκη για στέγη.
9. Ανάγκη για ειρήνη – ασφάλεια.

Οι ανάγκες του ανθρώπου θα πρέπει να ικανοποιούνται για να μπορεί ο ίδιος να **ζει με αξιοπρέπεια**. Όμως, ο άνθρωπος έχει και επιθυμίες, θέλει πράγματα για τον εαυτό του. Μπορείτε να πείτε μερικές; Άραγε, συνδέονται οι επιθυμίες με τις ανάγκες μας;

Στον πίνακα που ακολουθεί, γράφουμε μερικές επιθυμίες και προσπαθούμε να βρούμε αν συνδέεται η επιθυμία με κάποια ανάγκη του ανθρώπου.

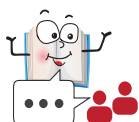
ΕΠΙΘΥΜΙΕΣ	ΑΝΑΓΚΕΣ
Πεινάω, θέλω να φάω μακαρόνια με κιμά	Τροφή
Να αποκτήσω κι άλλα αδελφάκια	
Θέλω να ζω σε ένα σπίτι με ασφάλεια	
	Παιχνίδι
Θέλω να σπουδάσω αστροφυσικός	
Θέλω όλοι στην οικογένεια να είμαστε υγιείς	

Διαπιστώνουμε, επομένως, ότι οι περισσότερες επιθυμίες μας συνδέονται με τις ανάγκες που έχουμε για να ζούμε καλύτερα.

Μαθαίνω τα δικαιώματά μου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Οι ανάγκες και οι επιθυμίες του ανθρώπου αποτέλεσαν τη βάση πάνω στην οποία διαμορφώθηκαν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Γνωρίζω 5 δικαιώματα του παιδιού, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι μπορεί να συμβεί όταν δεν προστατεύονται τα δικαιώματα του ανθρώπου; Έχει τύχει να ακούσετε ή να δείτε περιπτώσεις που περιορίζονται αυτά τα δικαιώματα;

Πολιτειότητα

Συζητήστε με την ομάδα σας την παρακάτω εικόνα. Ποια δικαιώματα πιστεύετε ότι δεν εξασφαλίζονται για το μικρό αγόρι;

1.

2.

3.

4.

Ώρα για παιχνίδι!

Παίζουμε παντομίμα. Ένα παιδί προσπαθεί με κινήσεις να αναπαραστήσει βασικές ανάγκες και δικαιώματα του ανθρώπου και οι υπόλοιποι μαθητές προσπαθούν να μαντέψουν ποια είναι.

Τι θα λέγατε να φτιάχναμε όλοι μαζί αφίσες με τα δικαιώματα του ανθρώπου και να στολίζαμε το σχολείο; Μπορείτε, επίσης, να κολλήσετε στις σκάλες του σχολείου ή στις πόρτες αυτοκόλλητα με τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Γράψε τρία δικαιώματά σου και ζωγράφισε ένα από αυτά, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Γράφω 3 πράγματα που έμαθα από αυτά που συζητήσαμε.

.....

.....

.....

Γράφω 2 πράγματα που μου τράβηξαν το ενδιαφέρον και θέλω να μάθω περισσότερα για αυτά.

.....

.....

Γράφω μια ερώτηση για κάτι που δεν έχω καταλάβει ακόμη.

.....

.....

Συνοψίζοντας

★ Συμπληρώνουμε τα κενά με τις κατάλληλες λέξεις από την παρένθεση **(ξεχωριστό, επιθυμίες, μοναδικό, ανάγκες)**

Κάθε άτομο είναι ....., και οφείλουμε να σεβόμαστε τη διαφορετικότητα κάθε ανθρώπου. Όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως από την καταγωγή, τη θρησκεία και την οικονομική τους κατάσταση έχουν ..... που θα πρέπει να ικανοποιούνται για να μπορούν να ζουν αξιοπρεπώς. Οι ..... μας συνδέονται με τις ανάγκες που έχουμε. Τα δικαιώματα των ανθρώπων προστατεύονται από τον νόμο και διαφυλάττουν την ισότητα.

Συχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το πρώτο στοιχείο που θα σας οδηγήσει στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

1ο Στοιχείο

Στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε ανήκει και η πρωτεύουσα της χώρας μας.

2η ενότητα

Μια γειτονιά για όλους: Διαφορετικότητα - Συμπερίληψη

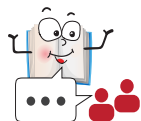

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Εμπεδοκλή, πότε θα βρεθούμε να κάνουμε την εργασία που μας έβαλε η δασκάλα μας για τη γειτονιά που ζούμε;

Τι λες για αύριο; Ήδη έχω βρει πολλές πληροφορίες και φωτογραφίες για τη συνοικία μας.

Εσείς, παιδιά, γνωρίζετε το όνομα της συνοικίας σας, από πού το πήρε και ποια είναι η ιστορία του ονόματος;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Τη συνοικία μας, τις δομές, τους χώρους και τις υπηρεσίες που έχει.
- ▶ Είδη κατοικιών στο πέρασμα των χρόνων.
- ▶ Κατοικίες σε διάφορες εποχές και σε διάφορα μέρη του κόσμου.
- ▶ Πώς μπορούμε να βοηθήσουμε ανθρώπους που δεν έχουν σπίτι.
- ▶ Πώς πρέπει να είναι μια συνοικία για να είναι φιλική προς τα άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες ως προς τη μετακίνησή τους.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Η **συνοικία** είναι ένα τμήμα μιας πόλης, ενός χωριού ή κωμόπολης, η οποία αποτελείται από σπίτια, διάφορα κτίρια, υπηρεσίες και άλλους χώρους. Εσείς, πόσο καλά γνωρίζετε τη δική σας συνοικία; Έχετε περπατήσει στους δρόμους της γειτονιάς σας, έχετε παρατηρήσει τι βρίσκεται σε αυτή; Αν όχι, ήρθε η ώρα να το κάνετε και να τη γνωρίσετε καλύτερα.

Πρώτα, ας δούμε τι μπορεί να συναντήσουμε σε μια συνοικία. Οι παρακάτω εικόνες θα σας βοηθήσουν να απαντήσετε.

Γράφουμε τις απαντήσεις μας στο πλαίσιο.

A large, rounded rectangular area with a dotted border, intended for writing answers. It contains three horizontal dashed lines for writing.

Εξερευνούμε τη γειτονιά μας,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

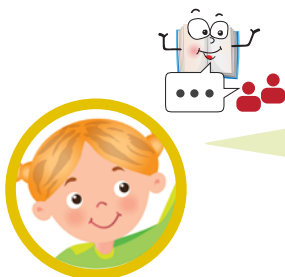

Παρατηρήστε την παρακάτω λίστα με όλα αυτά που μπορεί να συναντήσετε σε μια συνοικία και βάλτε ✓ σε αυτά που βρίσκονται στη δική σας γειτονιά.

Τι υπάρχει στη συνοικία μου	ΝΑΙ	ΟΧΙ
Πολυκατοικίες		
Μονοκατοικίες		
Παιδική χαρά		
Πλατεία		
Στάσεις λεωφορείων		
Μετρό		
Καταστήματα		
Διάφορες υπηρεσίες, όπως Αστυνομία, Δημαρχείο, Εφορία		
Ιατρεία		

Πάρτε τη φωτογραφική μηχανή και τα σημειωματάρια σας και κάντε μια έρευνα για τη συνοικία σας και τις υπηρεσίες που υπάρχουν. Γράψτε τα αποτελέσματα της έρευνας και παρουσιάστε τα στην τάξη.

Έχουν όλες οι συνοικίες τις απαραίτητες υπηρεσίες ή τα καταστήματα που χρειάζονται οι άνθρωποι; Από τι εξαρτάται άραγε πώς θα είναι κάθε συνοικία;

Εγώ, πάντως, Ρέα, είμαι πολύ χαρούμενος που ζούμε στην Καστέλλα. Βλέπω τη θάλασσα κάθε μέρα, το σχολείο είναι κοντά στα σπίτια μας και νιώθω ότι δεν μας λείπει κάτι. Βέβαια, τα Σαββατοκύριακα έρχεται πολύς κόσμος για βόλτα και η κίνηση στους δρόμους είναι το μόνο που με ενοχλεί κάποιες φορές.

Παιδιά, πώς είναι η ζωή στη δική σας συνοικία; Συζητήστε με την ομάδα σας τι σας αρέσει, τι σας λείπει και τι θα θέλατε να αλλάξετε.

Σκέφτομαι:

- » Καθαριότητα
- » Υπηρεσίες
- » Χώροι αναψυχής
- » Χώροι αθλητισμού
- » Συγκοινωνία
- » Συμπεριφορά πολιτών

Βρίσκω τη σωστή απάντηση, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Έχετε παρατηρήσει τα σπίτια στη γειτονιά σας; Είναι όλα ίδια; Τι διαφορές έχουν; Μπορείτε να τις γράψετε παρακάτω.

Blank space for writing observations about houses in the neighborhood.

Η κατοικία στο πέρασμα του χρόνου

Ο άνθρωπος, από τα πολύ παλιά χρόνια, είχε ανάγκη να προστατευτεί, τόσο από τις καιρικές συνθήκες όσο και από τους διάφορους εξωτερικούς κινδύνους.

Η **κατοικία** αποτελούσε πάντα σημαντικό κομμάτι της ζωής του ανθρώπου.

Από τη σπηλιά που ζούσε ο προϊστορικός άνθρωπος ή τις πρόχειρες καλύβες περάσαμε σε σπίτια από πλίνθους, πέτρες και τούβλα. Από μικρά σπίτια με πολύ λίγα δωμάτια περάσαμε σε μεγαλύτερα και πολυώροφα κτίσματα.

Άραγε, πώς ήταν τα πρώτα σπίτια που έφτιαξε ο άνθρωπος; Έμοιαζαν με τα σημερινά;

Οι παρακάτω φωτογραφίες θα σας βοηθήσουν να δείτε πώς εξελίχθηκε η κατοικία του ανθρώπου με τα χρόνια.

Πλίνθινα σπίτια τη Νεολιθική εποχή

Σπίτι της Νεολιθικής εποχής από ξύλο και άχυρα

Αρχαία κατοικία

Οικία στα Βυζαντινά χρόνια

Μια γειτονιά για όλους

Οικία στον Μεσαίωνα (5ος – 15ος αιώνας μ.Χ.)

Παραδοσιακός οικισμός στη Βέροια

Παραδοσιακός οικισμός στο Πάπιγκο Ιωαννίνων

Σύγχρονη κατοικία

Πολυκατοικία

Ουρανοξύστες

Έχετε αναρωτηθεί γιατί οι άνθρωποι φτιάχνουν τόσο ψηλά κτίρια;

Παρατηρούμε σπίτια σε διάφορα μέρη του κόσμου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Κάποια σπίτια είναι φτιαγμένα από ελαφριά και απλά υλικά, ενώ άλλα με πιο σταθερά υλικά, όπως πέτρα ή μπετόν. Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό; Έχετε δει εικόνες από σπίτια άλλων χωρών; Μοιάζουν με τα σπίτια που χτίζουμε στην Ελλάδα;

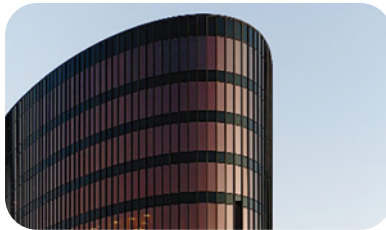
Πολιτειότητα

Ζωγραφίζω το σπίτι μου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες με διάφορα σπίτια και τα βάζουμε σε σειρά με αριθμούς, ξεκινώντας από το παλιό και καταλήγοντας στο πιο σύγχρονο.

Βλέπουμε την εξέλιξη των σπιτιών: Από το παλιό στο σύγχρονο, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Οι «αόρατοι» άνθρωποι

Παρατηρήστε την εικόνα.
Τι βλέπετε;

Μια γειτονιά για όλους

Αναφέρετε κάποιους λόγους για τους οποίους ένας άνθρωπος μπορεί να είναι άστεγος. Έχετε παρατηρήσει αν υπάρχουν άστεγοι στην περιοχή σας; Γνωρίζετε αν υπάρχουν υπηρεσίες ή φορείς που μπορούν να τους βοηθήσουν;

Συζητάμε με τον διπλανό μας για τις ανάγκες των αστέγων και πώς μπορούμε να τους βοηθήσουμε.

Το όνομά μου είναι Νίκος και κάποτε είχα μια συνηθισμένη ζωή. Έχασα όμως τη δουλειά μου και τις οικονομίες μου και βρέθηκα στον δρόμο.

Τώρα προσπαθώ να επιβιώσω κάθε μέρα, ελπίζοντας να ξαναφτιάξω τη ζωή μου.

Προτείνετε τρεις δράσεις που μπορούν να γίνουν για να περιοριστεί ο αριθμός των αστέγων. Ποιος μπορεί να βοηθήσει;

.....

.....

.....

.....

.....

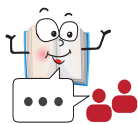
Πολιτειότητα

Εμπειδοκλή, στο σχολείο μας ήρθε ένας καινούριος μαθητής, ο Σωτήρης, που λόγω κινητικών προβλημάτων χρησιμοποιεί αναπηρικό αμαξίδιο. Στην τάξη συζητήσαμε τα προβλήματα που πιθανόν αντιμετωπίζουν όσοι κινούνται με αμαξίδιο στον δρόμο ή έχουν άλλες κινητικές δυσκολίες. Οι εικόνες θα σας βοηθήσουν να τα εντοπίσετε.

Παρατηρήστε τις εικόνες και γράψτε τις δυσκολίες που εντοπίζετε για τα άτομα με κινητικά προβλήματα.

Κάνοντας βόλτα στη συνοικία και στον τόπο σας, έχετε διαπιστώσει να υπάρχει μέριμνα και φροντίδα για αυτόνομη πρόσβαση στα άτομα με κινητικά προβλήματα; Διευκολύνεται η πρόσβασή τους σε υπηρεσίες και σε διάφορα κτίρια;

Πώς θα μπορούσαμε να κάνουμε την περιοχή μας πιο φιλική στα άτομα με αναπηρία; Γράφουμε ένα γράμμα στον/στη δήμαρχο της περιοχής μας. Αναφέρουμε τα προβλήματα που έχουμε διαπιστώσει και προτείνουμε λύσεις.

Άραγε, στο δικό σας σχολείο θα μπορούσε να έρθει ένας μαθητής που αντιμετωπίζει κινητικά προβλήματα; Είναι προσβάσιμο το σχολείο σας σε άτομα με αναπηρίες;

Βρίσκω τη σωστή σειρά των γραμμάτων, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Ποιες προτάσεις είναι **σωστές (Σ)** και ποιες **λάθος (Λ)**;

- ⇒ Οι συνοικίες έχουν σπίτια μόνο.
- ⇒ Η κατοικία του ανθρώπου εξελίχθηκε στο πέρασμα των χρόνων για να καλύπτει τις ανάγκες του.
- ⇒ Οι άστεγοι είναι άνθρωποι που ζουν ανάμεσά μας και έχουν ανάγκη τη βοήθεια της Πολιτείας.
- ⇒ Όλες οι συνοικίες είναι φιλικές προς τα άτομα με κινητικές δυσκολίες.
- ⇒ Η πολιτεία οφείλει να σέβεται τα άτομα με αναπηρίες και να διευκολύνει την καθημερινότητά τους.

Μέχρι τώρα συζητήσαμε για ομάδες ανθρώπων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες και βρίσκονται δίπλα μας. Συζητήστε με την ομάδα σας τις παρατηρήσεις σας, τι σας προβληματίζει και τι άλλο θα θέλατε να μάθετε. Γράψτε ένα σύντομο μήνυμα που θέλετε να απευθύνετε στο αρμόδιο Υπουργείο.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Συνοψίζοντας

- ★ Η κατοικία ήταν πάντα σημαντική για τον άνθρωπο. Στεγάζει μέσα σε αυτή την οικογένειά του, τα όνειρά του.
- ★ Κάθε συνοικία είναι διαφορετική. Εκτός από σπίτια, περιλαμβάνει καταστήματα, υπηρεσίες και χώρους για να εξυπηρετούνται οι πολίτες και να διευκολύνεται η καθημερινότητά τους.
- ★ Οφείλουμε να προσέχουμε τον τόπο που ζούμε και να συμβάλλουμε στη βελτίωσή του.
- ★ Η Πολιτεία θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τις ανάγκες των ανθρώπων με αναπηρία, ώστε να ζουν με αξιοπρέπεια και ποιότητα.

Συγχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το δεύτερο στοιχείο που θα σας οδηγήσει στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

2ο Στοιχείο

Η μεγαλύτερη λίμνη της Ελλάδας και το μεγαλύτερο λιμάνι της χώρας μας ανήκουν σε αυτό το τμήμα του χάρτη.

3η ενότητα

Αξίες: Ευτυχία, φροντίδα

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Διαβάζουμε το παρακάτω κείμενο. Ποιες λέξεις είναι έντονα γραμμένες;

- Καλημέρα, είπε η αλεπού.
- Καλημέρα, αποκρίθηκε ευγενικά ο μικρός πρίγκιπας και γύρισε, μα δεν είδε τίποτα.
- Εδώ είμαι, είπε μια φωνή, κάτω από τη μηλιά...
- Ποια είσαι; είπε ο μικρός πρίγκιπας. Μου φαίνεσαι πολύ όμορφη...
- Είμαι μια αλεπού, είπε η αλεπού.
- Έλα να παίξεις μαζί μου, της πρότεινε ο μικρός πρίγκιπας. Είμαι τόσο λυπημένος...
- Δεν μπορώ να παίξω μαζί σου, είπε η αλεπού. Δε μ' έχουν ημερώσει.
- Αν θες ένα φίλο, ημέρωσε με!
- Τι πρέπει να κάνω; είπε ο μικρός πρίγκιπας.
- Πρέπει να έχεις μεγάλη υπομονή, αποκρίθηκε η αλεπού. Θα καθίσεις πρώτα κάπως μακριά μου, έτσι στο χορτάρι. Εγώ θα σε κοιτάζω με την άκρη του ματιού μου κι εσύ δε θα λες τίποτα. Τα λόγια είναι που κάνουν τις παρεξηγήσεις. Αλλά, κάθε μέρα, θα μπορείς να κάθεται λιγάκι πιο κοντά... Την άλλη μέρα ήρθε πάλι ο μικρός πρίγκιπας.
- Θα 'ταν πιο καλά να έρχεσαι πάντα την ίδια ώρα, είπε η αλεπού. Αν έρχεσαι, λόγου χάρη, στις τέσσερις το απόγευμα, εγώ θ' αρχίζω από τις τρεις να είμαι **ευτυχισμένη**. Όσο θα περνάει η ώρα, τόσο εγώ θα νιώθω και πιο **ευτυχισμένη**. Στις τέσσερις πια, δε θα μπορώ να καθίσω και θα τρώγομαι θ' ανακαλύψω την **αξία της ευτυχίας**. Αν έρχεσαι όμως όποτε και να 'ναι, δε θα ξέρω ποτέ ποια ώρα να φορέσω στην καρδιά μου τα καλά της...

«Ο Μικρός Πρίγκιπας»
Αντουάν ντε Σαιντ-Εξυπερύ

Ακούω... τον «Μικρό Πρίγκιπα»
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Αξίες όπως η ευτυχία και η φροντίδα.
- ▶ Τι μας κάνει ευτυχισμένους και πώς μπορούμε να το πετύχουμε.
- ▶ Τι μας κάνει δυστυχισμένους.
- ▶ Τη σημασία της φροντίδας του εαυτού μας και του κόσμου γύρω μας.

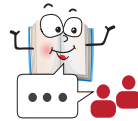
Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Ευτυχία

Την ευτυχία πάντα προσμένω
Όλος λαχτάρα και καρδιοχτύπι
Σα να 'ναι κάτι καλό χαμένο.
Που το 'χα πρώτα και τώρα λείπει.

Σ' αυτόν τον κόσμο δε θέλω χάρη
Και λεημοσύνη δε θα ζητήσω:
Την Ευτυχία που μου 'χουν πάρει,
Την Ευτυχία γυρεύω πίσω.

Γεώργιος Δροσίνης

Ευτυχία... τι μας κάνει, άραγε,
ευτυχισμένους;

Τι μπορεί να μας κάνει ευτυχισμένους και πώς μπορούμε να το πετύχουμε;
Γράψτε τη γνώμη σας στο πλαίσιο που ακολουθεί.

.....

.....

.....

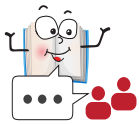
Η ευτυχία μπορεί να διαρκεί για πάντα;

Ρέα, εγώ όταν παίζω με τους φίλους μου στην παιδική χαρά, νιώθω ευτυχισμένος! Για σας, ποιες είναι στιγμές ευτυχίας;

Τι με κάνει ευτυχισμένο/η, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Πιστεύετε ότι αλλάζουν τα πράγματα που μας κάνουν ευτυχισμένους όσο περνούν τα χρόνια; Ζητάμε άλλα πράγματα από τη ζωή μας;

Τι θα λέγατε να παίρνατε συνέντευξη από κάποιον μεγαλύτερο, όπως ο παππούς ή η γιαγιά σας, και να τους ρωτήσετε γι' αυτά που τους έκαναν να νιώθουν ευτυχισμένοι όταν ήταν μικρότεροι αλλά και τώρα που έχουν μεγαλώσει; Μπορούμε μετά να συγκρίνουμε αν υπάρχουν αλλαγές στις γενιές με το πέρασμα των χρόνων.

Βρίσκω τις λέξεις, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Το αντίθετο της ευτυχίας είναι η .....

Τι μπορεί να κάνει έναν άνθρωπο δυστυχισμένο;

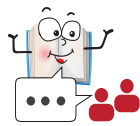
Πολιτειότητα

Παρατηρήστε τις εικόνες και καταγράψτε με την ομάδα σας την αιτία που προκαλεί τον πόνο και τη δυστυχία.

Ο άνθρωπος δεν μπορεί να ζήσει και να μεγαλώσει χωρίς **φροντίδα**. Από τη στιγμή που γεννιέται, έχει ανάγκη τη φροντίδα ενός μεγαλύτερου ανθρώπου.

Τι σημαίνει, όμως, η λέξη **φροντίζω**;

προσέχω

μεριμνώ

ακούω

περιποιούμαι

νοιάζομαι

Παρατηρούμε τις εικόνες και συζητάμε για τα συναισθήματα, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Είναι σημαντικό να φροντίζουμε τους ανθρώπους γύρω μας. Όμως, πρώτα πρέπει να φροντίζουμε τον εαυτό μας. Πώς μπορούμε να το κάνουμε αυτό;

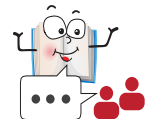
Παρατηρήστε προσεκτικά τις εικόνες. Θα σας βοηθήσουν να απαντήσετε.

Φροντίζω τον εαυτό μου δεν σημαίνει μόνο να είμαι καθαρός και περιποιημένος. Θα πρέπει να φροντίζω να είμαι και χαρούμενος, να περνάω καλά, να έχω φίλους και να καλλιεργώ το πνεύμα και την ψυχή μου. Να προσπαθώ να γίνομαι καλύτερος!

Η φροντίδα αφορά μόνο τον άνθρωπο; Τι άλλο μπορούμε να φροντίζουμε και να του δείχνουμε την αγάπη μας;

Συμπληρώνω τα κενά (Αξίες: Ευτυχία, φροντίδα), ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ποιος χρειάζεται τη φροντίδα μας;

Ο άνθρωπος, εκτός από τον εαυτό του, θα πρέπει να φροντίζει και το περιβάλλον του ώστε να εξασφαλίσει ένα ασφαλές και καλύτερο μέλλον και για τις επόμενες γενιές.

Μια ωραία ιδέα θα ήταν να ζωγραφίσετε σε έναν τοίχο του σχολείου ένα δέντρο, του οποίου τα κλαδιά θα τα στόλιζαν λέξεις όπως η **ευτυχία**, η **φροντίδα**, η **ομόνοια**, η **συνεργασία**, ο **σεβασμός**, η **αλληλεγγύη** και άλλες αξίες που κρίνετε απαραίτητες στη ζωή μας.

Ώρα για παιχνίδι!

- Σχηματίστε ομάδες των τεσσάρων παιδιών.
- Σε ένα χαρτί ζωγραφίστε ένα λουλούδι.
- Στα πέταλά του γράψτε αξίες σημαντικές για τη ζωή μας.
- Η ομάδα που έχει σκεφτεί τις περισσότερες και μπορεί να δικαιολογήσει γιατί είναι σημαντικές κερδίζει.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Διαβάστε τις παρακάτω προτάσεις με την ομάδα σας και αποφασίστε ποια είναι η σωστή απάντηση. Υπογραμμίστε την και εξηγήστε γιατί την υποστηρίζετε.

1. Η ευτυχία είναι μια κατάσταση που δύσκολα θα βιώσουμε στη ζωή μας.

- α) Ναι, γιατί δεν υπάρχει πραγματική ευτυχία στον κόσμο.
- β) Ο άνθρωπος σε αρκετές στιγμές στη ζωή του θα νιώσει ευτυχισμένος.

2. Όλοι οι άνθρωποι νιώθουν ευτυχισμένοι με τα ίδια πράγματα.

- α) Ναι, γιατί όλοι οι άνθρωποι είμαστε ίδιοι, θέλουμε τα ίδια πράγματα.
- β) Όχι, γιατί κάθε άνθρωπος είναι μοναδικός και ικανοποιείται με διαφορετικά πράγματα.

3. Όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί χρειάζονται φροντίδα.

- α) Ναι, ο άνθρωπος, τα ζώα, τα φυτά και γενικότερα το περιβάλλον χρειάζονται φροντίδα και προστασία.
- β) Όχι, οι περισσότεροι οργανισμοί επιβιώνουν μόνοι τους και δεν χρειάζονται φροντίδα.

Συνοψίζοντας

- ★ Όλοι αναζητούμε στη ζωή μας την ευτυχία, όμως ο καθένας μας είναι ευτυχισμένος με διαφορετικά πράγματα.
- ★ Η ευτυχία είναι μια κατάσταση που δεν διαρκεί για πάντα. Στη ζωή μας υπάρχουν στιγμές ευτυχίας αλλά και στιγμές στις οποίες νιώθουμε στενοχώρια.
- ★ Η φροντίδα και ο σεβασμός είναι μια πράξη αγάπης προς τον εαυτό μας και προς το περιβάλλον, σημάδι πολιτισμού μιας κοινωνίας.

Συγχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το δεύτερο στοιχείο που θα σας οδηγήσει στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

3ο Στοιχείο

Παλιότερα,
η περιοχή ονομαζόταν
Ρούμελη.

4η ενότητα

Κυκλοφοριακή αγωγή
Ο μαθητής ως πεζός
Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας

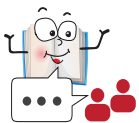

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Εμπεδοκλή, είδα ότι σήμερα ήρθες στο σχολείο με το ποδήλατο. Πώς ήταν η διαδρομή;

Αν και σε κάποια σημεία δυσκολεύτηκα, γιατί δεν υπήρχε χώρος για ποδήλατα στον δρόμο, ωστόσο ήταν ωραία, γιατί γυμνάζεσαι ταυτόχρονα.

Εσείς, πώς πηγαίνετε κάθε μέρα στο σχολείο;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Πώς μετακινούμαστε καθημερινά.
- ▶ Πώς πρέπει να συμπεριφερόμαστε στον δρόμο.
- ▶ Τους φωτεινούς σηματοδότες και τα σύμβολά τους.
- ▶ Τη σημασία των σημάτων κυκλοφορίας και τη σύνδεσή τους με τη σωστή οδική συμπεριφορά.
- ▶ Τα διάφορα μέσα μεταφοράς σε ξηρά, θάλασσα και αέρα.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Για τις καθημερινές σας μετακινήσεις χρησιμοποιείτε αυτοκίνητο, άλλο μέσο ή πηγαίνετε με τα πόδια;

Καθημερινά, αναγκαζόμαστε να μετακινούμαστε με τα πόδια. Υπάρχουν όμως κίνδυνοι που θα πρέπει να προσέξουμε. Μπορείτε να τους αναφέρετε σε όλη την τάξη;

Ας μάθουμε, επομένως, πώς πρέπει να κυκλοφορούμε πεζοί στον δρόμο με ασφάλεια! Ταιριάξτε τις εικόνες με το σωστό κείμενο, βάζοντας τον κατάλληλο αριθμό στις εικόνες.

1. Όταν δεν υπάρχει πεζοδρόμιο, περπατάμε με προσοχή στην άκρη του δρόμου, βλέποντας τα αυτοκίνητα που έρχονται. Δηλαδή, περπατάμε στην αντίθετη κατεύθυνση από τα αυτοκίνητα.

2. Όταν θέλουμε να διασχίσουμε έναν δρόμο όπου υπάρχει φωτεινός σηματοδότης, προσέχουμε τα ανθρωπάκια στους φωτεινούς σηματοδότες! Με το πράσινο ανθρωπάκι οι πεζοί περνάνε απέναντι, ενώ με το κόκκινο ανθρωπάκι σταματάνε.

3. Περπατάμε πάντα στο πεζοδρόμιο και φροντίζουμε να είμαστε στην εσωτερική πλευρά του πεζοδρομίου.
4. Όταν θέλουμε να διασχίσουμε έναν δρόμο, το κάνουμε στο σημείο που υπάρχει φανάρι, διάβαση ή κάποιος τροχονόμος.
5. Όταν περπατάμε στον δρόμο, δεν παίζουμε με άλλους, δεν ακούμε μουσική, δεν διαβάζουμε ούτε παίζουμε με το κινητό μας τηλέφωνο. Η προσοχή μας είναι στον δρόμο!

Επιλέγω τη σωστή συμπεριφορά, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Έχετε ακούσει, φαντάζομαι, τον Γρηγόρη και τον Σταμάτη, τα ανθρωπάκια στους φωτεινούς σηματοδότες. Ενώνουμε τους φωτεινούς σηματοδότες με τα ονόματα για να δούμε αν τα θυμόμαστε!

Γρηγόρης

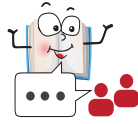
Σταμάτης

Συμπληρώνουμε τις προτάσεις με τις κατάλληλες λέξεις.

Ως πεζοί, μπορούμε να περάσουμε με ασφάλεια έναν δρόμο απέναντι όταν ανάψει στον φωτεινό σηματοδότη το ..... ανθρωπάκι. Όταν είναι αναμμένο το ..... ανθρωπάκι, παραμένουμε στη θέση μας, πάνω στο πεζοδρόμιο.

Πολιτειότητα

Επιλέξτε το σωστό χρώμα (Κυκλοφοριακή αγωγή), ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

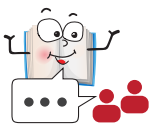

Στο σχολείο σας έχετε σχολικούς τροχονόμους; Γιατί άραγε υπάρχουν; Σε τι μας βοηθούν;

Τι θα λέγατε να παίρνατε μια συνέντευξη από τον/τη σχολικό/ή τροχονόμο του σχολείου σας, αν υπάρχει. Σίγουρα θα μάθετε για το πόσο απαραίτητοι είναι σε κάθε σχολείο. Μπορείτε να τους καλέσετε στην τάξη σας και να σας μιλήσουν.

Ποδηλατώ με ασφάλεια, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Έχετε σκεφτεί γιατί στον δρόμο υπάρχουν τόσες πολλές πινακίδες; Γιατί τις χρειαζόμαστε;

Ο **Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας** (Κ.Ο.Κ.) ρυθμίζει τη δημόσια κυκλοφορία πεζών και οχημάτων αλλά και όλων όσοι κυκλοφορούν στο οδικό δίκτυο. Οι πινακίδες είναι απαραίτητες τόσο για τους οδηγούς όσο και για τους πεζούς. Ορίζουν πώς πρέπει να **κινούμαστε** στον δρόμο με ασφάλεια και η τήρησή τους είναι υποχρεωτική για όλους.

Έχετε δει τις παρακάτω πινακίδες στον δρόμο; Βάζουμε τον σωστό αριθμό στις πινακίδες, ανάλογα με την πρόταση που εξηγεί τι σημαίνουν.

1. Κίνδυνος λόγω διάβασης πεζών.

2. Υποχρεωτική διακοπή πορείας.

3. Απαγορεύεται η είσοδος σε όλα τα οχήματα.

4. Χώρος στάθμευσης αποκλειστικά για οχήματα Ατόμων με Αναπηρίες.

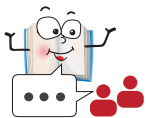
5. Προσοχή, άλλοι κίνδυνοι!

6. Απαγορεύεται η αριστερή στροφή.

7. Υποχρεωτική κατεύθυνση πορείας προς τα εμπρός.

Τι θα λέγατε να να φτιάχναμε με την ομάδα μας τις δικές μας πινακίδες για την ασφαλή κυκλοφορία των παιδιών στον δρόμο; Θα χρειαστείτε χαρτόνια και μαρκαδόρους. Στερεώνουμε τις πινακίδες σε στηρίγματα και στολίζουμε την τάξη μας.

Έχετε ποτέ επισκεφτεί πάρκο κυκλοφοριακής αγωγής;

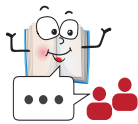
Τι πιστεύετε ότι μπορούμε να κάνουμε εκεί; Αναζητούμε πληροφορίες για το πιο κοντινό πάρκο στην περιοχή μας και το επισκεπτόμαστε με την τάξη μας.

Ωρα για θεατρικό παιχνίδι!

- Ας υποθέσουμε ότι θέλετε να περάσετε απέναντι στον δρόμο από μια διάβαση, χωρίς να υπάρχει φωτεινός σηματοδότης. Από μακριά βλέπετε ένα αυτοκίνητο να έρχεται. Ένα παιδί παριστάνει το άτομο που θέλει να περάσει απέναντι και ένα άλλο παιδί το αυτοκίνητο. Πώς θα συμπεριφερθείτε;
- Μια παρέα παιδιών προχωράει στον δρόμο. Ένα παιδί από την παρέα κρατάει το κινητό του τηλέφωνο, παίζει με αυτό και δεν προσέχει στον δρόμο. Τα παιδιά σταματούν στο πεζοδρόμιο και περιμένουν να ανάψει το φανάρι για τους πεζούς για να περάσουν απέναντι. Ο φίλος τους όμως δεν προσέχει το φανάρι και είναι απρόσεκτος. Τι θα του έλεγαν τα υπόλοιπα παιδιά για να τον προστατέψουν;

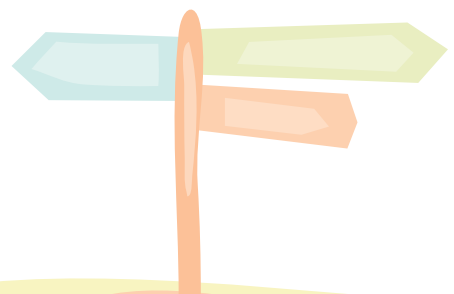
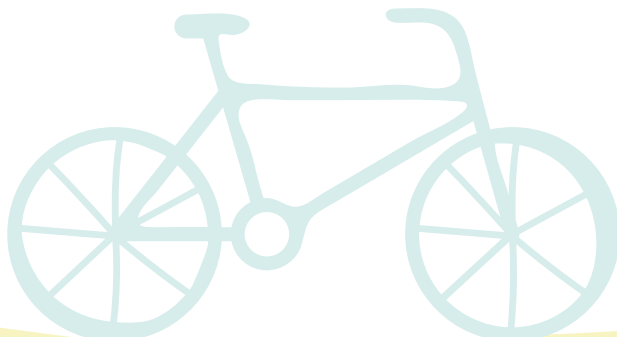

Όπως αναφέρατε και πριν, για να πάτε στο σχολείο, πολλοί χρησιμοποιείτε το αυτοκίνητο. Ποια άλλα μέσα θα μπορούσατε να χρησιμοποιήσετε;

Τα μέσα που χρησιμοποιούμε για να μετακινηθούμε σε κοντινές ή μακρινές αποστάσεις λέγονται μέσα μεταφοράς. Μπορείτε να αναφέρετε μέσα μεταφοράς που χρησιμοποιούμε για κοντινές και μακρινές αποστάσεις;

Μέσα μεταφοράς για κοντινές αποστάσεις	Μέσα μεταφοράς για μακρινές αποστάσεις

Τα μέσα μεταφοράς μπορεί να κινούνται στη **στεριά**, στη **θάλασσα** και στον **αέρα**.

Παρατηρούμε μέσα μεταφοράς σε στεριά, θάλασσα και αέρα, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Μπορείτε να αναφέρετε μέσα μεταφοράς που έχουν δύο τροχούς (**δίκυκλα**), τέσσερις (**τετράτροχα**) ή περισσότερους τροχούς;

Δύο τροχοί	Τέσσερις ή περισσότεροι τροχοί

Η Αντιγόνη ζει στα Ιωάννινα και θέλει να επισκεφτεί μαζί με την οικογένειά της τη νονά της, που ζει στην Άνδρο. Μπορείτε να γράψετε τα μέσα μεταφοράς που θα πρέπει να χρησιμοποιήσει η Αντιγόνη και η οικογένειά της προκειμένου να φτάσουν στην Άνδρο;

Μέσα μεταφοράς:

Πολιτειότητα

Τι θα λέγατε να γινόμασταν μικροί ντετέκτιβ για λίγο; Διαλέγουμε κάποια στιγμή που είμαστε στο σπίτι μας και παρατηρούμε από το παράθυρο ή την αυλή τα μέσα μεταφοράς που περνάνε από τον δρόμο μας. Τα γράφουμε σε ένα σημειωματάριο και τα ανακοινώνουμε στην τάξη μας.

Τα μέσα μεταφοράς διευκολύνουν τη ζωή μας. Έχετε όμως σκεφτεί τι προβλήματα δημιουργούν στο περιβάλλον;

Από τα πολύ παλιά χρόνια, ο άνθρωπος προσπαθούσε να βρει τρόπους να μετακινηθεί. Στην αρχή, χρησιμοποιούσε διάφορα ζώα και όταν εφηύρε τον τροχό, άρχισε να φτιάχνει κάρα και άμαξες, μέχρι που φτάσαμε, με την εξέλιξη της τεχνολογίας, στα σημερινά μέσα μεταφοράς.

Παρατηρούμε την εξέλιξη των αεροπλάνων, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Ποιες προτάσεις είναι **σωστές (Σ)** και ποιες **λάθος (Λ)**;

- Μόνο οι οδηγοί θα πρέπει να προσέχουν στον δρόμο και να ακολουθούν κανόνες και όχι οι πεζοί.
- Όταν το ανθρωπάκι στον φωτεινό σηματοδότη είναι κόκκινο, μπορούμε να διασχίσουμε έναν δρόμο ως πεζοί.
- Όταν περπατάμε στον δρόμο, μπορούμε να ακούμε μουσική με ακουστικά και να παίζουμε με το κινητό μας τηλέφωνο.
- Ο Κώδικας Οδικής Κυκλοφορίας (Κ.Ο.Κ.) και οι πινακίδες ρυθμίζουν τη συμπεριφορά όσων κινούνται στους δρόμους και φροντίζουν για την ασφάλεια όλων των πολιτών.

Συζητήστε στην τάξη τι σημαίνει σεβασμός και υπευθυνότητα για τους πεζούς.

Βρίσκω τις κρυμμένες λέξεις, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Συνοψίζοντας

- ★ Η μετακίνηση στον δρόμο με ασφάλεια, είτε ως πεζοί είτε ως οδηγοί, είναι πολύ σημαντική. Ο σεβασμός στους κανόνες κυκλοφοριακής αγωγής και η αναγνώριση της προσωπικής ευθύνης θα μας βοηθήσει να εξελιχθούμε σε υπεύθυνους οδηγούς, που θα προστατεύουμε τους συμπολίτες μας αλλά και τον ίδιο μας τον εαυτό.
- ★ Τα μέσα μεταφοράς υπάρχουν στη ζωή του ανθρώπου από τα πολύ παλιά χρόνια για να διευκολύνεται η καθημερινότητά του και τα συναντάμε σε ξηρά, θάλασσα και αέρα. Πολλές φορές, δημιουργούν και προβλήματα στο περιβάλλον, όπως η ρύπανση. Ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος για τη σωστή χρήση τους και τον περιορισμό των προβλημάτων που προκαλούνται.

Συγχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το δεύτερο στοιχείο που θα σας οδηγήσει στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

4ο Στοιχείο

Ένας σημαντικός ιστορικός χώρος, το Μαντείο των Δελφών, βρίσκεται στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

Βρήκατε ποιο είναι το τμήμα του χάρτη που ψάχνετε;
Αν όχι, οι παρακάτω εικόνες θα σας βοηθήσουν!

Το γλωσσάρι του θεματικού πεδίου
«Πολιτειότητα».

Θεματικό πεδίο Κοινωνικές σχέσεις

1η ενότητα.

Οι πρώτες μου ομάδες. Οι συγγενείς, μια μεγαλύτερη ομάδα

2η ενότητα.

Το σχολείο, μια μεγάλη οικογένεια

3η ενότητα.

Διαπροσωπικές σχέσεις

4η ενότητα.

Λαϊκός πολιτισμός. Η δική μας συλλογή, το δικό μας σχολικό μουσείο
Παραδοσιακά νανουρίσματα και τραγούδια-πανηγύρια και γιορτές

Σε αυτή την ενότητα:

- ✓ Θα αναγνωρίσουμε συγγενικές σχέσεις, όπως παππούδες, γιαγιάδες, θείους/θείες και ξαδέρφια, καθώς θυμόμαστε κοινές στιγμές και συναισθήματα.
- ✓ Θα γνωρίσουμε τον διευθυντή / τη διευθύντρια του σχολείου μας και το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό.
- ✓ Θα περιγράψουμε τη ζωή στο σχολείο.
- ✓ Θα ορίσουμε κανόνες του σχολείου και της τάξης.
- ✓ Θα ευαισθητοποιηθούμε σε θέματα ασφάλειας στο σχολείο.
- ✓ Θα αναγνωρίσουμε τη σημασία της φροντίδας και της προστασίας του σχολείου.
- ✓ Θα διαχειριστούμε εντάσεις, διαφωνίες και κρίσεις στον σχολικό χώρο.
- ✓ Θα θέσουμε σημαντικά ερωτήματα καθορίζοντας τα βήματα για την επίλυση μιας διαφωνίας.
- ✓ Θα μάθουμε πού πρέπει να απευθυνθούμε για βοήθεια σε περιπτώσεις έντασης.
- ✓ Θα γνωρίσουμε ένα μουσείο σχολικής ζωής.
- ✓ Θα μιλήσουμε για παραδοσιακά τραγούδια, γιορτές και πανηγύρια του τόπου μας.

1η ενότητα

Οι πρώτες μου ομάδες.

Οι συγγενείς, μια μεγαλύτερη ομάδα

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Ρέα, κοίτα μια παλιά φωτογραφία που βρήκα σε ένα συρτάρι.

Τους αναγνωρίζεις όλους αυτούς,
Εμπεδοκλή;

Όχι, είναι η αλήθεια. Είναι η οικογένεια της προγιαγιάς μου. Μπορείτε να μαντέψετε ποιες είναι οι συγγενικές σχέσεις μεταξύ τους;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Τις διάφορες συγγενικές σχέσεις μας (παππούδες/γιαγιάδες, θείοι/θείες, ξαδέρφια).
- ▶ Συναισθήματα και στιγμές που έχουμε μοιραστεί με τους συγγενείς μας.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Το επόμενο Σάββατο θα μας επισκεφτούν ο παππούς και η γιαγιά μου από τα Ιωάννινα και είμαι πολύ χαρούμενος, Ρέα.

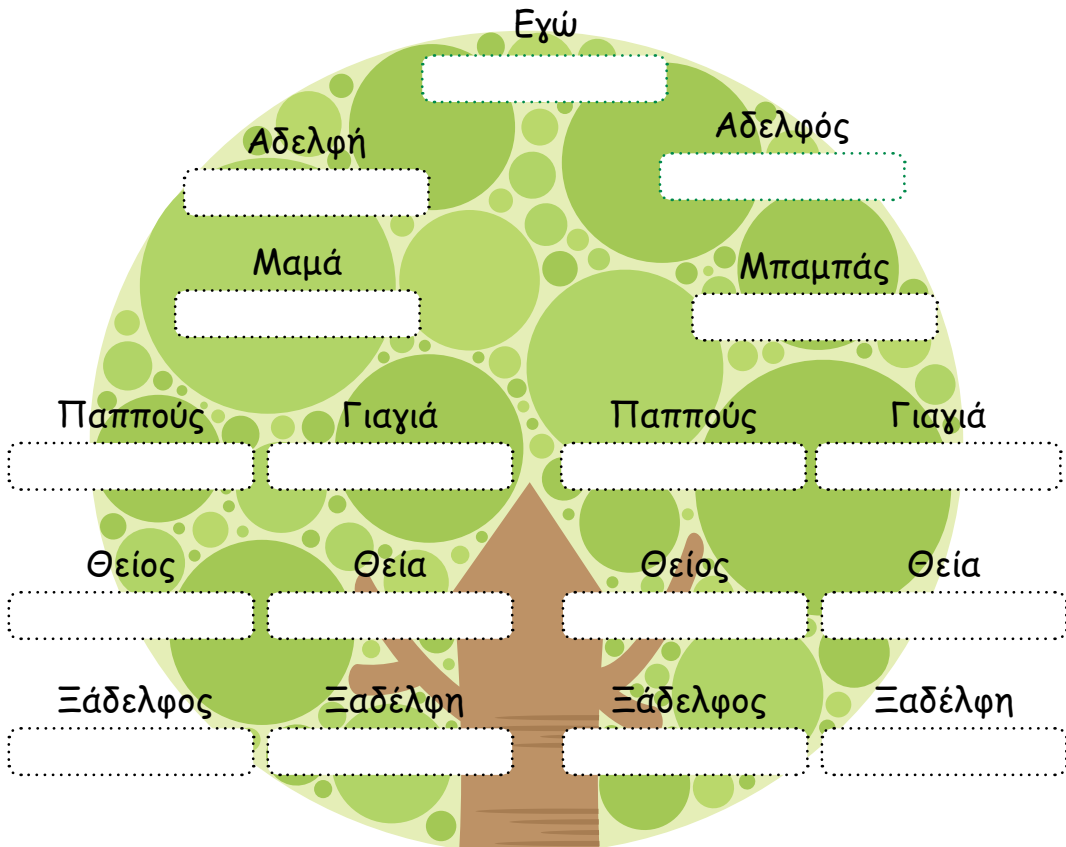
Τι ωραία, Εμπεδοκλή! Εγώ τους έχω κοντά μου, όπως και τους θείους μου και τους βλέπω συχνά. Είναι από την πλευρά του μπαμπά ή της μαμάς σου;

Από την πλευρά του μπαμπά μου και δυστυχώς δεν τους βλέπω πολύ συχνά, γιατί μένουν μακριά μας.

Εσείς, παιδιά, γνωρίζετε ποιοι είναι οι στενοί συγγενείς σας; Τι συγγένεια έχετε με τα αδέρφια του μπαμπά ή της μαμάς σας; Μπορείτε να τους αναφέρετε στο παρακάτω σχεδιάγραμμα;

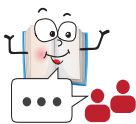

Κοινωνικές σχέσεις

Ζωγραφίζω την οικογένειά μου,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Κάθε φορά που έρχονται οι παππούδες και οι γιαγιάδες μου, μου αρέσει να συζητάω μαζί τους για το πώς ήταν τα παιδικά τους χρόνια, τι πράγματα έκαναν όταν ήταν μικροί, πώς γνωρίστηκαν μεταξύ τους και πώς παντρεύτηκαν. Θέλω να γνωρίζω την ιστορία της οικογένειάς μου.

Εσείς, παιδιά, γνωρίζετε πράγματα από τη ζωή των παππούδων και των γιαγιάδων σας; Τι θα λέγατε να παίρνατε μια συνέντευξη από τον παππού ή τη γιαγιά σας και να τους ρωτούσατε πού μεγάλωσαν, πώς ήταν τα παιδικά τους χρόνια, πώς γνωρίστηκαν μεταξύ τους και πότε απέκτησαν τα παιδιά τους; Μπορείτε να ηχογραφήσετε τις συνεντεύξεις και να τις ακούσουν και οι συμμαθητές/τριές σας. Αν θέλετε, μπορείτε να φέρετε και φωτογραφίες τους.

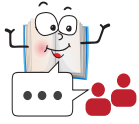
Μαντεύω τη λέξη, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Εγώ, Εμπεδοκλή, περιμένω πώς και πώς τον γάμο της θείας μου, τον άλλο μήνα, για να δω όλους τους αγαπημένους μου συγγενείς.

Άραγε, ποιες γιορτές ή κοινωνικές περιστάσεις είναι αφορμή για να συγκεντρωθούν όλοι οι συγγενείς μαζί; Γράψτε σε ποιες κοινωνικές εκδηλώσεις συναντάτε μέλη της οικογένειάς σας.

Θυμάστε πότε ήταν η τελευταία φορά που συναντήσατε πολλούς συγγενείς σας μαζεμένους; Για ποιο λόγο; Πώς νιώσατε;

Ποιους συγγενείς καλούμε συνήθως σε γενέθλια; Σκεφτείτε και συζητήστε στην ομάδα σας τι κάνετε εσείς στα γενέθλιά σας. Γράψτε το στο παρακάτω πλαίσιο.

Καλούμε:

.....

.....

.....

.....

.....

Εγώ, πάντως, Εμπεδοκλή, όταν έχω μαλώσει με τη μαμά ή τον μπαμπά, τρέχω στον παππού ή στη γιαγιά να κάνω τα παράπονά μου. Νιώθω ότι πάντα με καταλαβαίνουν και με συμβουλεύουν σωστά.

Εσείς, παιδιά, εκτός από τον μπαμπά και τη μαμά, με ποιο άλλο πρόσωπο της οικογένειάς σας νιώθετε ότι μπορείτε να μοιραστείτε πράγματα και συναισθήματα; Πότε ήταν η τελευταία φορά που συνέβη και για ποιο λόγο;

Έχετε σκεφτεί πώς θα ήταν η ζωή μας αν δεν είχαμε συγγενείς; Θα ήταν το ίδιο οι οικογενειακές συγκεντρώσεις και οι γιορτές;

Κοινωνικές σχέσεις

Λύνω το σταυρόλεξο της οικογένειας, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Παρατηρήστε προσεκτικά την παρακάτω εικόνα. Τι βλέπετε; Ποια σχέση μπορεί να έχουν τα πρόσωπα της εικόνας; Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί;

«Το παραμύθι της γιαγιάς», Ν. Γύζης, 1884

Παρατηρώ τις λεπτομέρειες του πίνακα του Ν. Γύζη, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ιδέες για παιχνίδι!

Τι θα λέγατε να φτιάξετε ακίνητες εικόνες με την ομάδα σας αναπαριστώντας στιγμές με συγγενείς σε διάφορες περιστάσεις; Οι άλλες ομάδες ας προσπαθήσουν να μαντέψουν ποιοι εμπλέκονται και σε ποια περίπτωση.

Γάμος
Βάπτιση

Γιορτή
Γενέθλια

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Γράφω τι μου αρέσει να κάνω μαζί με την οικογένειά μου.

.....

.....

.....

Οικογενειακές στιγμές, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Συνοψίζοντας

- ★ Η οικογένεια είναι πολύ σημαντική για κάθε άνθρωπο, γιατί είναι μια φωλιά στην οποία νιώθουμε ασφάλεια και αγάπη.
- ★ Με τους συγγενείς μας, όπως είναι οι παππούδες, οι θείοι/θείες και τα ξαδέρφια μας, μοιραζόμαστε σημαντικές στιγμές και συναισθήματα σε όλη τη διάρκεια της ζωής μας.
- ★ Πολλές γιορτές και κοινωνικές περιστάσεις είναι μια αφορμή για να συγκεντρωθούν οι συγγενείς και να έρθουν ακόμα πιο κοντά.

Συχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το πρώτο στοιχείο, που θα σας οδηγήσει στα τμήματα του χάρτη που ψάχνετε.

1ο Στοιχείο

Στα τμήματα του χάρτη που ψάχνετε, ανήκουν νησιά όπως η Κέρκυρα και η Ζάκυνθος αλλά και η Τήνος και η Σύρος.

2η ενότητα

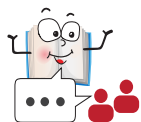
Το σχολείο, μια μεγάλη οικογένεια

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Ρέα, φέτος στο σχολείο μας έχουμε καινούρια διευθύντρια και δύο νέους δασκάλους.

Ναι, Εμπεδοκλή, την κυρία Σοφία. Η μουσικός, η κυρία Έφη και ο κύριος Γιάννης, ο δάσκαλος της Ε΄τάξης, είναι οι καινούριοι εκπαιδευτικοί που ήρθαν.

Εσείς, παιδιά, γνωρίζετε τον/τη διευθυντή/τρια, τον/την υποδιευθυντή/τρια και τους υπόλοιπους δασκάλους του σχολείου σας; Αν όχι, ήρθε η ώρα να τους γνωρίσετε καλύτερα.

Ας ανακαλύψουμε

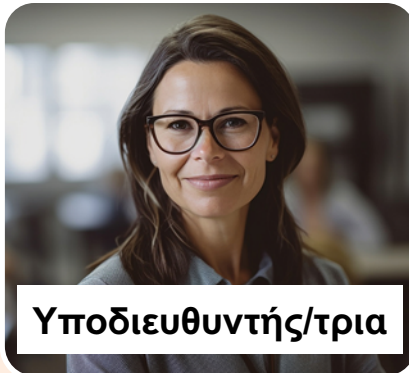

- ▶ Τον διευθυντή/τη διευθύντρια και το υπόλοιπο διδακτικό προσωπικό του σχολείου μας.
- ▶ Πώς περνάμε στο σχολείο.
- ▶ Τη σημασία της ασφάλειάς μας στους χώρους του σχολείου.
- ▶ Κανόνες της τάξης και του σχολείου.
- ▶ Την ανάγκη της φροντίδας του σχολείου μας.

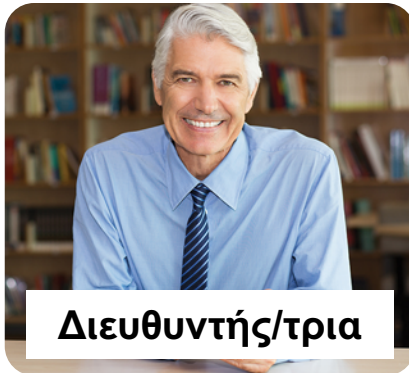
Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

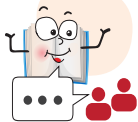
Ας γνωρίσουμε κάποια πρόσωπα του σχολείου σας. Συμπληρώνετε τα ονόματά τους.

Υποδιευθυντής/τρια

Διευθυντής/τρια

Τα ονόματα των υπόλοιπων εκπαιδευτικών του σχολείου σας, τα γνωρίζετε; Ποιος διδάσκει στο παράλληλο τμήμα με το δικό σας, αν υπάρχει;

Γράφουμε τα ονόματα των παιδιών της τάξης, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Κοινωνικές σχέσεις

Στον πίνακα που ακολουθεί σημειώνετε με ✓ τους εκπαιδευτικούς που υπάρχουν στο σχολείο σας.

Το σχολείο μου έχει εκπαιδευτικό	
Αγγλικής γλώσσας	
Φυσικής αγωγής	
Εικαστικών	
Πληροφορικής	
Θεατρικής αγωγής	
Μουσικής	
Γερμανικής γλώσσας	
Γαλλικής γλώσσας	

Ρέα, έχεις παρατηρήσει ότι οι αίθουσες διδασκαλίας των μικρότερων παιδιών είναι συνήθως στο ισόγειο ενός σχολείου;

Έχεις δίκιο, Εμπεδοκλή! Τουλάχιστον, στο δικό μας σχολείο. Λες του χρόνου να αλλάξουμε τάξη και να είμαστε στον 1ο όροφο;

Στο δικό σας σχολείο πού βρίσκονται οι αίθουσες; Γιατί άραγε προτιμάμε οι αίθουσες διδασκαλίας των μικρότερων παιδιών να βρίσκονται όπου υπάρχουν λιγότερα σκαλιά; Αν δεν είστε σίγουροι, κάντε μια βόλτα στο σχολείο σας για να ελέγξετε τους χώρους.

Αντιστοιχίζω τις εικόνες με λέξεις, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι θα γράφατε σε ένα γράμμα σε κάποιον φίλο ή συγγενή σας που μένει μακριά για να του περιγράψετε πώς περνάτε στο σχολείο σας;

Αγαπητέ/ή .....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ας εξετάσουμε τώρα προσεκτικά αυτά που σας αρέσουν στο σχολείο σας και αυτά που θα θέλατε να αλλάξετε. Διαβάστε τις προτάσεις και κυκλώστε αυτές με τις οποίες συμφωνείτε.

Το σχολείο μου αρέσει γιατί:

- Μαθαίνω πράγματα.
- Παίζω με τους φίλους μου.
- Ανακαλύπτω τα ταλέντα μου.
- Συζητάμε και λέμε τη γνώμη μας.
- Μαθαίνω να συνυπάρχω με άλλους.
- Περνάω ευχάριστα την ώρα μου.
- Λειτουργεί με κανόνες και μαθαίνω να τους τηρώ.

Στο σχολείο μου θα ήθελα να αλλάξω:

- Τα χρώματα.
- Τη χωρητικότητα και τη διάταξη των τάξεων.
- Την αυλή, για να έχει κήπο με περισσότερα λουλούδια και ίσως μερικά παιχνίδια.
- Κάποια μαθήματα να γίνουν πιο ευχάριστα.
- Τις ώρες που μένω σε αυτό.
- Τη συμπεριφορά μερικών παιδιών που με στενοχωρούν.

Κοινωνικές σχέσεις

Υπάρχουν στο σχολείο σας θετικά στοιχεία ή άλλα που θα θέλατε να βελτιωθούν; Πώς θα ήταν το σχολείο των ονείρων σας; Πώς θα το ζωγραφίζατε;

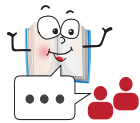

Ρέα, θυμάσαι το συμβόλαιο της τάξης που υπογράψαμε στην αρχή της χρονιάς;

Ζωγραφίζω το σχολείο των ονείρων μου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Φυσικά, το φτιάξαμε όλοι μαζί, με τη δασκάλα μας, και συμφωνήσαμε να τηρούμε τους κανόνες.

Γιατί υπάρχουν κανόνες στο σχολείο; Μόνο στο σχολείο υπάρχουν κανόνες ή τους συναντάμε κι αλλού στη ζωή μας;

Παρατηρήστε τις παρακάτω εικόνες. Τι πιστεύετε ότι δείχνουν; Τις αντιστοιχίζετε με τις σωστές προτάσεις.

Ακούω με προσοχή όποιον/α μιλάει και δεν διακόπτω.

Έχουμε καλές σχέσεις μεταξύ μας.

Σηκώνω το χέρι μου για να μιλήσω.

Διατηρούμε την τάξη μας καθαρή.

Δεν συμπεριφερόμαστε άσχημα ούτε μαλώνουμε.

Είμαστε επιμελείς στα μαθήματά μας.

Οι εικόνες δείχνουν _____

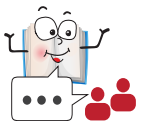

Εσείς ποιους άλλους κανόνες θα συμπληρώνατε, που θεωρείτε σημαντικούς σε μια τάξη; Συζητήστε το με την ομάδα σας και γράψτε τρεις έως πέντε κανόνες.

Κανόνες τάξης

A large yellow rounded rectangle with a dotted purple border, containing several horizontal dashed lines for writing class rules.

Επιλέγω τις σωστές συμπεριφορές,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ίσως έχετε ακούσει για τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας ενός σχολείου. Τι είναι και γιατί υπάρχει; Είναι υποχρεωμένοι όλοι να τον σέβονται και να τον τηρούν;

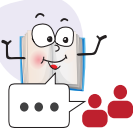
Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες κάποιος κανόνας χρειάζεται να τροποποιηθεί γιατί προκύπτουν δυσκολίες στην εφαρμογή του;

Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας του σχολείου φροντίζει για την ομαλή λειτουργία του σχολείου. Ορίζει σαφείς κανόνες, διαδικασίες και υποχρεώσεις για την ασφάλεια και τη συνεργασία εκπαιδευτικών και μαθητών. Απαραίτητη προϋπόθεση για τη συνεπή εφαρμογή του κανονισμού είναι η συνεργασία σχολείου και οικογένειας.

Κοινωνικές σχέσεις

Παρατηρήστε τις παρακάτω εικόνες με δράσεις μαθητών για να ομορφύνουν το σχολείο τους και γράψτε μια λεζάντα για την καθεμία. Τι κάνουν οι μαθητές;

Ποιες από αυτές τις δράσεις θα μπορούσατε να κάνετε κι εσείς στο σχολείο σας; Τις κυκλώνετε. Οργανώστε ανάλογες δράσεις με τη βοήθεια του/της δασκάλου/ας.

Αντιστοιχίζω εικόνες με συμπεριφορές,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

1. Γράφω τρία πράγματα που έμαθα από αυτά που συζητήσαμε.

.....

.....

.....

2. Γράφω δύο πράγματα που μου τράβηξαν την προσοχή και θέλω να μάθω περισσότερα για αυτά.

.....

.....

3. Γράφω μία ερώτηση για κάτι που ακόμα δεν έχω καταλάβει.

.....

.....

Συνοψίζοντας

- ★ Το σχολείο είναι ένας χώρος που περνάμε πολλές ώρες της ημέρας μας και γι' αυτό θα πρέπει να το φροντίζουμε και να το προσέχουμε. Καλό είναι να γνωρίζουμε τη διεύθυνση και το προσωπικό του σχολείου. Οι κανόνες που υπάρχουν είναι υποχρεωτικοί για όλους, γιατί φροντίζουν για την ασφάλειά μας και για τη δημιουργία ενός αρμονικού κλίματος. Είναι απαραίτητο, πολλές φορές, να αναλαμβάνουμε πρωτοβουλίες και δράσεις για να ομορφύνουμε το σχολείο μας και να περνάμε πιο ευχάριστα σε αυτό.

Συγχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το δεύτερο στοιχείο που θα σας οδηγήσει στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

2ο Στοιχείο

Το νησί του Οδυσσέα βρίσκεται στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

3η ενότητα

Διαπροσωπικές σχέσεις

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Εμπεδοκλή, έμαθες για το περιστατικό βίας που συνέβη χτες στο διάλειμμα, μεταξύ δύο μαθητών του σχολείου;

Ναι, και στενοχωρήθηκα γιατί είμαι κατά της βίας και όλοι θα πρέπει να ζούμε αρμονικά μεταξύ μας.

Έχει τύχει να γίνετε μάρτυρες ενός επεισοδίου βίας μεταξύ μαθητών στο σχολείο σας; Πώς νιώσατε;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Ερωτήματα που θέτουμε σε περιπτώσεις διαφωνιών και κρίσεων και απαντήσεις στις ερωτήσεις πού, πότε, γιατί και με ποιον συνέβησαν.
- ▶ Συναισθήματα που νιώθουμε σε ένα περιστατικό έντασης.
- ▶ Τρόπους επίλυσης διαφωνιών και συγκρούσεων.
- ▶ Ανθρώπους που μας υποστηρίζουν σε μια δύσκολη κατάσταση.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Παρατηρούμε την παρακάτω εικόνα. Τι πιστεύετε ότι δείχνει; Πώς μπορεί να νιώθει το κορίτσι;

Αν συνέβαινε μπροστά σας ένα τέτοιο περιστατικό, τι ερωτήσεις θα κάνατε για να καταλάβετε τι συμβαίνει;

Ερωτήσεις

.....

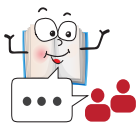
.....

.....

.....

.....

Σχολιάζουμε συναισθήματα από στιγμιότυπα της καθημερινής ζωής, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Πολλές φορές, έχει τύχει μαθητές να διαφωνούν για κάτι μέσα ή έξω από την τάξη και να υπάρχει ένταση. Πώς θα μπορούσαμε να διαχειριστούμε μια τέτοια κατάσταση; Διαβάστε την παρακάτω περίπτωση και χωριστείτε σε τέσσερις ομάδες.

Κοινωνικές σχέσεις

Η Μαρία και η Αντωνία μαλώνουν την ώρα του μαθήματος για ένα μολύβι. Η Μαρία υποστηρίζει ότι το μολύβι που κρατάει η Αντωνία είναι το μολύβι που έχασε χθες μέσα στην τάξη. Η Αντωνία υποστηρίζει ότι το μολύβι είναι δικό της και μάλιστα της το αγόρασε ο μπαμπάς της πριν από λίγες μέρες.

Η πρώτη ομάδα θα μπει στη θέση της Μαρίας και θα πει την άποψή της για το τι συνέβη, η δεύτερη ομάδα θα μπει στη θέση της Αντωνίας και θα πει τη δική της άποψη, η τρίτη ομάδα θα μπει στη θέση του/της εκπαιδευτικού και θα προσπαθήσει να διαχειριστεί την ένταση και η τέταρτη ομάδα θα μπει στη θέση των υπόλοιπων συμμαθητών, που προσπαθούν να καταλάβουν τι έχει συμβεί μεταξύ τους. Στη συνέχεια, γράψτε όλοι μαζί τα βήματα που θα ακολουθούσατε για να επιλυθεί το θέμα.

Βήματα

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____

Για να μπορούμε να έχουμε μια ολοκληρωμένη άποψη για ένα περιστατικό βίας ή έντασης, θα πρέπει να ακούσουμε αναλυτικά και τις δύο πλευρές, χωρίς να σχολιάζουμε ή να παίρνουμε το μέρος κάποιου. Ποιες ερωτήσεις θα βοηθούσαν να καταλάβουμε τι συνέβη σε ένα οποιοδήποτε περιστατικό; Τις κυκλώνουμε.

- Μπορείς να πεις περισσότερες λεπτομέρειες για το γεγονός;
- Τι είναι αυτό που σε έχει ενοχλήσει περισσότερο σε αυτή την κατάσταση;
- Πώς νιώθεις γι' αυτό που συνέβη;
- Πιστεύεις ότι φταίει ο άλλος για ό,τι συνέβη;
- Τι θα ήθελες να πεις στον άλλον, ώστε να κατανοήσει και τη δική σου θέση;
- Τι θα έκανες διαφορετικά, αν προέκυπτε ξανά το ίδιο πρόβλημα;
- Πώς θα ήθελες να τελειώσει αυτή η δύσκολη κατάσταση;
- Θα ήθελες να τιμωρηθεί ο άλλος γι' αυτό που έκανε;

Συμπληρώνουμε τους διαλόγους στο κόμικ, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ο Γιώργος και ο Κωνσταντίνος είναι φίλοι και πηγαίνουν μαζί ποδόσφαιρο. Μια μέρα έπαιζαν αντίπαλοι σε έναν αγώνα. Ο Γιώργος, καθώς προσπαθούσε να πάρει την μπάλα από τον Κωνσταντίνο, τον χτύπησε στο πόδι, του πήρε την μπάλα και έβαλε γκολ. Ο Κωνσταντίνος θύμωσε πολύ γιατί πόνεσε, οπότε μίλησε άσχημα στον Γιώργο και τον έσπρωξε. Ο προπονητής μάλωσε και τους δύο, τους έβγαλε από τον αγώνα χωρίς να το συζητήσει μαζί τους και τα παιδιά ένιωσαν αδικημένα.

Αν ήσασταν εσείς ο προπονητής των παιδιών, πώς θα χειριζόσασταν το περιστατικό της έντασης; Θα κάνατε κάτι διαφορετικά; Για ποιους λόγους πιστεύετε ότι συμπεριφέρθηκε έτσι ο προπονητής;

Εμπειροκλή, εγώ ξέρεις τι κάνω όταν έχω θυμώσει πολύ με κάποιον; Χρησιμοποιώ μια τεχνική που μου έχει δείξει η μαμά μου και μοιάζει με τους φωτεινούς σηματοδότες.

Όταν κάποιος αισθάνεται πολύ θυμωμένος με κάποιον, φέρνει στο μυαλό του τους φωτεινούς σηματοδότες και τα χρώματα που έχουν.

Στο **κόκκινο σταματάμε** πριν κάνουμε κάτι άσχημο. Μετράμε μέχρι το δέκα για να ηρεμήσουμε και να ελέγξουμε τον θυμό μας. Στο **πορτοκαλί δίνουμε χρόνο** στον εαυτό μας. Ηρεμούμε και σκεφτόμαστε τι έχει συμβεί, τι μπορεί να κάναμε εμείς, πώς νιώθουμε για αυτό, πώς θέλουμε να λυθεί η κατάσταση και τι λύσεις υπάρχουν.

Στο **πράσινο προχωράμε**, εφαρμόζοντας τη λύση που μας φαίνεται πιο σωστή και αποδοτική.

Πώς θα εφαρμόζατε την παραπάνω μέθοδο στο περιστατικό που ακολουθεί, ώστε να βοηθήσετε τα παιδιά να εκφράσουν με διαφορετικό τρόπο τον θυμό τους, χωρίς αρνητικές συνέπειες; Συζητήστε με την ομάδα σας και γράψτε στο πλαίσιο που ακολουθεί πώς θα μπορούσαν να φερθούν διαφορετικά τα κορίτσια.

Κοινωνικές σχέσεις

Η Μαρίνα και η Εύη είναι συμμαθήτριες. Η Μαρίνα έχει τα γενέθλιά της και δεν καλεί την Εύη στο πάρτι της, γιατί τής είπαν ότι η Εύη τη ζηλεύει, την κορόιδευε και μιλάει άσχημα πίσω από την πλάτη της. Η Εύη μαθαίνει για το πάρτι και στενοχωριέται. Με αφορμή ένα παιχνίδι στη γυμναστική, αρχίζουν να τσακώνονται, να κατηγορεί η μία την άλλη και η κατάσταση ξεφεύγει μέχρι που επεμβαίνει ο/η εκπαιδευτικός.

Μαρίνα

Κόκκινο	
Πορτοκαλί	
Πράσινο	

Εύη

Κόκκινο	
Πορτοκαλί	
Πράσινο	

Βρίσκω τη σωστή σειρά των γραμμάτων,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Αν ήσασταν μπροστά σε αυτό το περιστατικό, ποιες ερωτήσεις θα κάνατε στα δύο παιδιά προκειμένου να καταλάβετε τι έχει συμβεί και για ποιο λόγο;

Παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες. Περιγράψτε τι βλέπετε. Ποιοι θα μπορούσαν να βοηθήσουν τα παιδιά στις δύσκολες καταστάσεις που βιώνουν;

Ο Θανάσης είναι μαθητής της Β΄ τάξης. Στο σχολείο του, ένα μεγαλύτερο παιδί του παίρνει αρκετά συχνά το κολατσιό του και του λέει πως αν το πει σε κάποιον μεγαλύτερο, θα τον χτυπήσει και θα βάλει άλλα παιδιά να τον κοροϊδεύουν. Ο Θανάσης τον φοβάται και δεν λέει σε κανέναν τι του συμβαίνει. Δεν θέλει να πηγαίνει στο σχολείο και είναι στενοχωρημένος.

Ας παίξουμε ένα παιχνίδι χωρισμένοι σε πέντε ομάδες. Η Α ομάδα θα αναπαραστήσει τον Θανάση, η Β το μεγαλύτερο παιδί, η Γ τα άλλα παιδιά που τον κοροϊδεύουν, η Δ τους φίλους του Θανάση και η Ε τον εκπαιδευτικό. Αφού συζητήσετε, μοιραστείτε τα συναισθήματα που νιώθετε από τον ρόλο σας και ανταλλάξτε απόψεις.

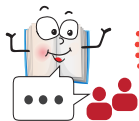
Ποιος μπορεί να βοηθήσει, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Ποιες προτάσεις είναι **σωστές (Σ)** και ποιες **λάθος (Λ)**;

- ⇒ Περιστατικά βίας συμβαίνουν σπάνια στην καθημερινότητά μας.
- ⇒ Σε περιπτώσεις έντασης ή βίας γύρω μας, θα πρέπει να αδιαφορούμε και να μην δίνουμε σημασία.
- ⇒ Όταν υπάρχει ένταση και βία μεταξύ δύο παιδιών, θα πρέπει να υπάρχουν συνέπειες για όλους, χωρίς να εξετάζουμε τι συνέβη και για ποιον λόγο.
- ⇒ Όταν μας συμβαίνει κάτι δυσάρεστο, πάντα μιλάμε σε κάποιον μεγαλύτερο και ζητάμε τη βοήθειά του.

Αναφέρετε δύο τρόπους με τους οποίους μπορούμε να συμβάλλουμε στη μείωση της βίας γύρω μας.

Συνοψίζοντας

- ★ Μια κατάσταση έντασης ή βίας, σε οποιονδήποτε χώρο κι αν συμβεί, μόνο αρνητικά συναισθήματα μπορεί να προκαλέσει. Πριν αποφασίσουμε για το τι έχει συμβεί και ποιος φταίει, θα πρέπει να έχουμε σωστή ενημέρωση και να έχουμε δώσει την ευκαιρία σε όλους όσοι συμμετείχαν να εκφράσουν την άποψη και τα συναισθήματά τους. Ο φόβος είναι ένα συναίσθημα που δεν θα πρέπει να μας εμποδίζει να μιλάμε και να ζητάμε βοήθεια. Όταν βλέπουμε γύρω μας περιστατικά βίας, θα πρέπει να ενημερώνουμε τους μεγαλύτερους, αλλιώς επιτρέπουμε κι εμείς να συνεχίζεται η βία και η ένταση.

Συγχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το τρίτο στοιχείο, που θα σας οδηγήσει στα τμήματα του χάρτη που ψάχνετε.

3ο Στοιχείο

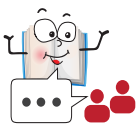
Τα τμήματα του χάρτη που ψάχνετε είναι ανάμεσα στην Ελλάδα και την Ιταλία, αλλά και ανάμεσα στην Ελλάδα και την Τουρκία. Ανήκουν όμως στην Ελλάδα.

4η ενότητα

Λαϊκός πολιτισμός

Η δική μας συλλογή, το δικό μας σχολικό μουσείο
Παραδοσιακά νανουρίσματα και τραγούδια – Πανηγύρια και γιορτές

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Παρατηρήστε με προσοχή την παρακάτω εικόνα. Τι βλέπετε;
Είναι μια φωτογραφία από τη σημερινή εποχή;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Τι είναι ένα σχολικό μουσείο.
- ▶ Εκθέματα ενός σχολικού μουσείου.
- ▶ Παραδοσιακά νανουρίσματα και τραγούδια.
- ▶ Πανηγύρια και γιορτές.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Εμπεδοκλή, χθες, που έλειπες από το σχολείο, επισκεφτήκαμε με την τάξη το Μουσείο Σχολικής Ζωής στη συνοικία μας.

Κρίμα που το έχασα! Και τι είδατε εκεί, Ρέα;

Συζητήστε με την ομάδα σας και γράψτε στο πλαίσιο πέντε πράγματα που μπορεί κάποιος να δει σε ένα Μουσείο Σχολικής Ζωής.

A large, light blue rounded rectangle with a dotted purple border, containing five horizontal dotted lines for writing.

Συμπληρώστε την ακροστιχίδα, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Παρατηρήστε τις παρακάτω εικόνες και βάλτε ✓ σε αυτές που μπορεί να αποτελούν αντικείμενα ενός Σχολικού Μουσείου.

Εσείς γνωρίζετε Μουσεία Σχολικής Ζωής που μπορεί να υπάρχουν στην Ελλάδα; Τι θα λέγατε να κάνετε μια έρευνα με τη βοήθεια των γονιών σας, να τα σημειώσετε στο σημειωματάριό σας και να τα παρουσιάσετε στην τάξη;

Εγώ θα έλεγα αν έχετε κοντά σας ένα τέτοιο Μουσείο, να το επισκεφτείτε με την τάξη σας. Αν όχι, με τη βοήθεια του/της δασκάλου/δασκάλας σας να επισκεφτείτε διαδικτυακά κάποιο για να το γνωρίσετε.

Έχετε μία αποστολή! Να δημιουργήσετε το δικό σας Σχολικό Μουσείο. Θα πρέπει πρώτα να σκεφτείτε έναν χώρο του σχολείου σας που μπορεί να φιλοξενήσει το μουσείο. Μετά, ποια βήματα θα ακολουθούσατε; Από ποιους θα ζητούσατε βοήθεια και τι αντικείμενα θα μπορούσε να έχει το μουσείο σας;

Επιλέγω τη σωστή απάντηση, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Κοινωνικές σχέσεις

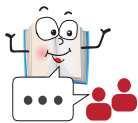

Στις εικόνες που ακολουθούν, βλέπετε αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν παλιότερα στο σχολείο. Αν μπορούσαν να μιλήσουν, τι ιστορίες θα μας έλεγαν για τα ίδια και τη ζωή στο σχολείο; Γράφουμε λίγα λόγια.

Handwriting practice area with four horizontal dashed lines for writing.

Handwriting practice area with four horizontal dashed lines for writing.

Αυτό που μόλις ακούσατε τι ήταν; Ποιος μπορεί να το τραγουδούσε και σε ποιον;

Ακούμε το παραδοσιακό τραγούδι, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τα νανουρίσματα είναι ρυθμικά τραγούδια που τραγουδούσε η μητέρα προς το βρέφος και εξέφραζαν τη στοργή και την αγάπη της μάνας και την προσπάθειά της να το ηρεμήσει και να το κοιμίσει.

*Πάρε το ύπνε το παιδί κι άμε το στα περβόλια.
Γέμισε τα στηθάκια του χαρίφαλα και ρόδα.
Κοιμήσου εσύ, μωράκι μου, σε κούνια καρυδένια,
σε ρουχαλάκια κεντητά και μαργαριταρένια.
Κοιμήσου με τη ζάχαρη, κοιμήσου με το μέλι
και νίψου με το ανθόνερο, που νίβονται οι αγγέλοι.
Κρητικό παραδοσιακό νανούρισμα*

Εσείς θυμάστε να σας τραγουδούσε η μαμά σας κάποιο νανούρισμα πριν κοιμηθείτε;

Θα μπορούσατε να ψάξετε και να βρείτε με τη βοήθεια της μαμάς ή του μπαμπά παραδοσιακά νανουρίσματα από διάφορα μέρη της Ελλάδας και να φτιάξετε ένα βιβλιαράκι με αυτά;

Ξέρετε ότι τα νανουρίσματα ανήκουν στα παραδοσιακά τραγούδια;

Η καθηγήτρια της μουσικής μάς έλεγε για τα παραδοσιακά τραγούδια.

Ας δούμε κάποια γνωρίσματα των παραδοσιακών τραγουδιών

- ▶ Έχουν τις ρίζες τους στα πολύ παλιά χρόνια.
- ▶ Δεν γνωρίζουμε τον δημιουργό τους.
- ▶ Δεν είναι δημιούργημα ενός μόνο ανθρώπου, αλλά ενός ολόκληρου λαού.
- ▶ Διαδίδονταν από στόμα σε στόμα και με τα χρόνια δέχονταν προσθήκες και γι' αυτό υπάρχουν πολλές παραλλαγές του ίδιου τραγουδιού.
- ▶ Τα παραδοσιακά τραγούδια χωρίζονται σε πολλές κατηγορίες, όπως νανουρίσματα, τραγούδια για την ξενιτιά, την αγάπη, για ήθη και έθιμα, γιορτές, μοιρολόγια κ.ά.

Γιάννη μου, το μαντίλι σου τι το 'χεις λερωμένο;
βρε Γιάννη, Γιαννάκη μου
βρε παλικαράκι μου.
Το λέρωσε η ξενιτιά, τα έρημα τα ξένα
βρε μανούλα μου
κάψαν την καρδούλα μου.
Πέντε ποτάμια το 'πλυναν κι έβαψαν και τα πέντε
βρε Γιάννο, Γιαννάκη μου
βρε παλικαράκι μου.
Κι έβαψαν και τη θάλασσα με όλα τα καράβια
βρε Γιάννο, Γιαννάκη μου
βρε παλικαράκι μου.

Παραδοσιακό τραγούδι για την ξενιτιά από την Ήπειρο

Εσείς γνωρίζετε άλλα παραδοσιακά τραγούδια;

Τα παιδιά τα λένε με χαρά, τα Χριστούγεννα και την Πρωτοχρονιά! Τι είναι;

Βρίσκουμε το είδος του παραδοσιακού τραγουδιού,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Παρατηρούμε προσεκτικά τον παρακάτω πίνακα. Τι βλέπετε; Σε ποια γιορτή αναφέρεται ο πίνακας; Μπορείτε να αναφέρετε κι άλλες γιορτές που έχουμε στη χώρα μας;

«Οι κουλούρες και τα κόκκινα
αβγά, Οικογένεια του κυρίου
Πάτρισον από το Σικάγο»,
Θεόφιλος

Παρατηρώ τις λεπτομέρειες του πίνακα του Θεόφιλου Χατζημιχαήλ, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Κατά τη διάρκεια του χρόνου, σε κάθε τόπο πραγματοποιούνται γιορτές και πανηγύρια που συνδέονται με την ελληνική παράδοση και εκφράζουν την ανάγκη του ανθρώπου να βρεθεί με άλλους ανθρώπους, να τιμήσει τη μνήμη κάποιου Αγίου αλλά και να διασκεδάσει.

Ρέα, θυμάμαι πέρσι τον Δεκαπενταύγουστο ήμασταν με την οικογένειά μου στην Πάρο και συμμετείχαμε στο πανηγύρι στην Παροικιά. Έχω ακόμη στο μυαλό μου την εικόνα από το φωταγωγημένο λιμάνι, τα βεγγαλικά και τους χορούς μέχρι αργά το βράδυ.

Κι εγώ τον Αύγουστο ήμουν στη «Γιορτή της σαρδέλας», στην Πρέβεζα.

Στον τόπο που ζείτε, ποιες γιορτές και ποια πανηγύρια έχετε; Είναι σε κάθε τόπο οι γιορτές και τα πανηγύρια ίδια;

Γιορτές και πανηγύρια στον τόπο μου

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

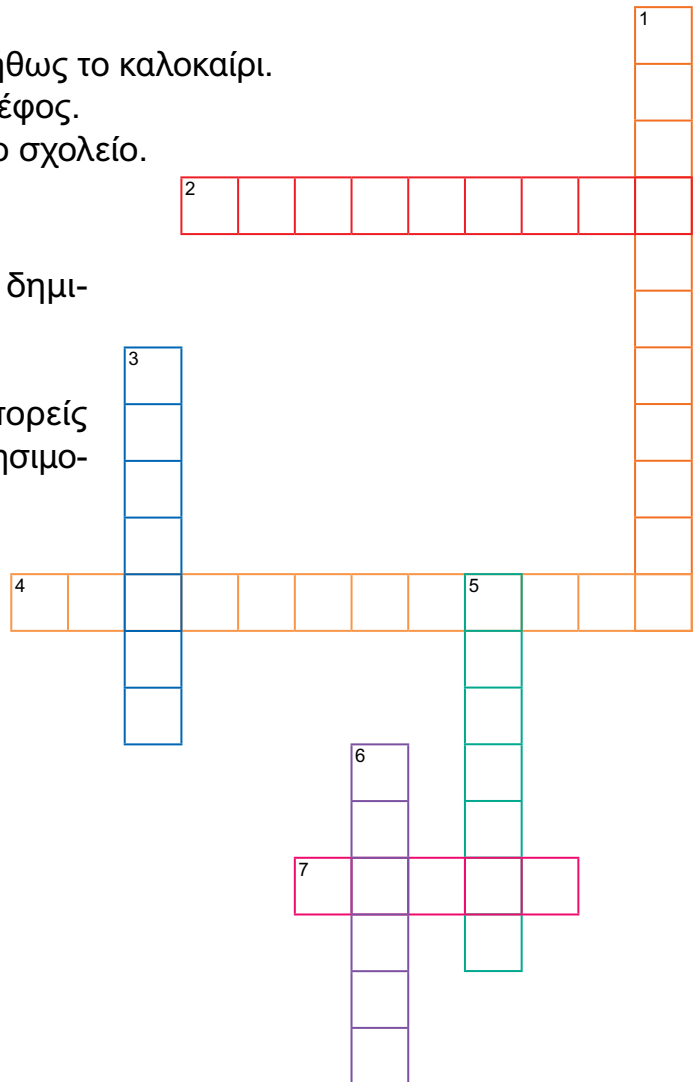
Συμπληρώνετε το σταυρόλεξο.

Οριζόντια

2. Γίνονται σε πολλές περιοχές συνήθως το καλοκαίρι.
4. Τα τραγουδούσε η μητέρα στο βρέφος.
7. Τη φορούσαν τα παλιά χρόνια στο σχολείο.

Κάθετα

1. Τραγούδια που δεν ξέρουμε τον δημιουργό τους.
3. Τα λέμε τα Χριστούγεννα.
5. Σε ένα ..... σχολικής ζωής μπορείς να δεις παλιά αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν στα σχολεία.
6. Είναι το Πάσχα.

Συνοψίζοντας

- ★ Στο Μουσείο Σχολικής Ζωής, μπορεί κάποιος να δει αντικείμενα που χρησιμοποιούσαν τα παλιά χρόνια στο σχολείο, να μάθει πώς λειτουργούσε το ίδιο το σχολείο και πώς περνούσαν τη μέρα τους οι μαθητές/τριες.
- ★ Όπως κάθε σχολείο έχει την ιστορία του, έτσι και κάθε τόπος έχει τα ήθη και τα έθιμά του. Μέσα σε αυτά είναι και τα παραδοσιακά τραγούδια, οι γιορτές και τα πανηγύρια, που είναι αναπόσπαστο κομμάτι του πολιτισμού μας.

Συχαρητήρια, παιδιά!

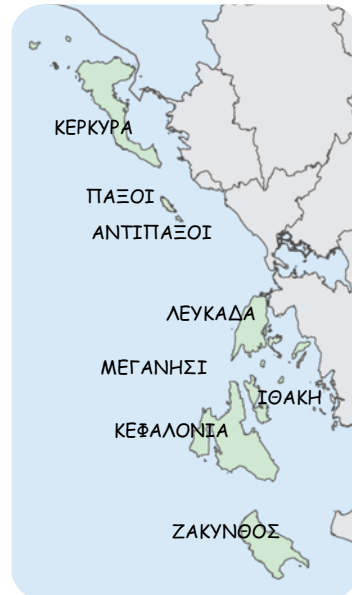
Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Έρθε η ώρα να πάρετε το τρίτο στοιχείο που θα σας οδηγήσει στα τμήματα του χάρτη που ψάχνετε.

4ο Στοιχείο

Τα Επτάνησα και τα Δωδεκάνησα ανήκουν σε αυτά τα τμήματα του χάρτη.

Βρήκατε ποια είναι τα τμήματα του χάρτη που ψάχνετε; Αν όχι, οι παρακάτω εικόνες θα σας βοηθήσουν!

Το γλωσσάρι του θεματικού πεδίου «Κοινωνικές σχέσεις».

Θεματικό πεδίο

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

1η ενότητα.

Ο τόπος που ζω

2η ενότητα.

Η συνοικία μου, η πόλη ή το χωριό μου

3η ενότητα.

Αλλαγές στον ουρανό και στη γη του τόπου μου

4η ενότητα.

Ο καιρός και οι εποχές στον τόπο που ζω

Σε αυτή την ενότητα:

- ✓ Εντοπίζοντας τη συνοικία μας με ένα ψηφιακό εργαλείο, θα περιγράψουμε τις καθημερινές μας διαδρομές.
- ✓ Θα περιγράψουμε διάφορους τόπους παρατηρώντας τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά τους, καθώς και τις ομοιότητες και τις διαφορές τους.
- ✓ Θα εντοπίσουμε τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα στην αυλή του σχολείου και στην τάξη.
- ✓ Θα παρατηρήσουμε τις αλλαγές στις φάσεις της Σελήνης από νύχτα σε νύχτα.
- ✓ Θα διαπιστώσουμε αλλαγές στον τόπο μας με το πέρασμα του χρόνου.
- ✓ Θα επιχειρηματολογήσουμε για τις θετικές και αρνητικές συνέπειες της ανθρώπινης παρέμβασης στο περιβάλλον.
- ✓ Θα ερευνήσουμε τον καιρό στον τόπο μας σε διαφορετικές εποχές.
- ✓ Θα συγκρίνουμε τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά και τις καιρικές συνθήκες σε έναν τόπο, συνδέοντάς τα με τη ζωή και τις δραστηριότητες των κατοίκων του.

1η ενότητα

Ο τόπος που ζω

Η συνοικία μου, η πόλη ή το χωριό μου

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Παιδιά, ας παρατηρήσουμε την παρακάτω εικόνα.
Τι νομίζετε ότι δείχνει;

Ελάτε να εξερευνήσουμε τη συνοικία μας και να την περιγράψουμε. Τι χαρακτηριστικά έχει;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Πώς να εντοπίζουμε τον τόπο μας και το σχολείο μας με ψηφιακό εργαλείο.
- ▶ Πώς να περιγράφουμε καθημερινές διαδρομές στη συνοικία μας.
- ▶ Τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά κάθε τόπου.
- ▶ Ομοιότητες και διαφορές ως προς τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά διαφορετικών τόπων.
- ▶ Την ονομασία κάθε τόπου ανάλογα με τα χαρακτηριστικά του.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Παιδιά, θυμάστε τι σημαίνει η λέξη συνοικία; Τι θα λέγατε να ζωγραφίζατε σε ένα χαρτί πρώτα το σπίτι σας και δίπλα πολλά άλλα σπίτια για να μας δείξετε τη συνοικία σας;

Ζωγραφίζω τη γειτονιά μου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Η γειτονιά αποτελείται από πολλά σπίτια, πλατείες, πάρκα αλλά και υπηρεσίες. Πολλές γειτονιές μαζί ονομάζονται συνοικία.

Παρατηρήστε την παρακάτω εικόνα και περιγράψτε ό,τι βλέπετε. Από πού πιστεύετε ότι τραβήχτηκε η φωτογραφία;

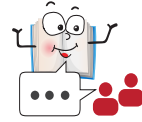
Όχι, δεν την τράβηξα εγώ, αν και θα μπορούσα!

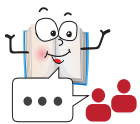
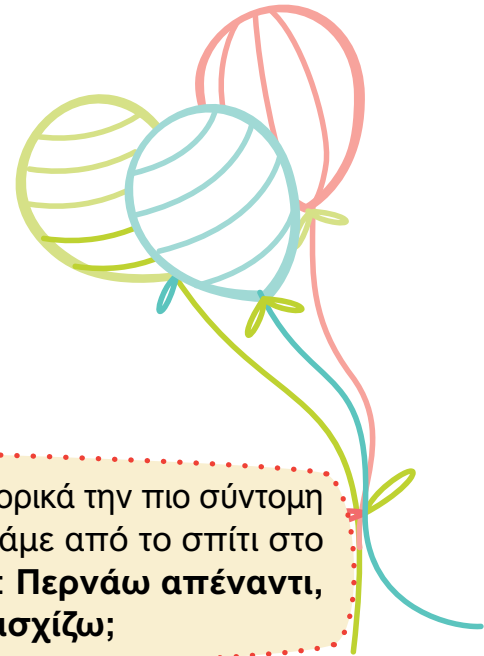
Φτιάχνω το παζλ της συνοικίας,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ας περιγράψουμε τώρα προφορικά τη δική μας συνοικία. Τι συναντάμε σε αυτή;

Μπορείτε με τη βοήθεια του/της δασκάλου/ας σας και ενός ψηφιακού εργαλείου να δείτε τη συνοικία σας και γενικότερα τον τόπο που ζείτε.

Άραγε, μπορούμε να περιγράψουμε προφορικά την πιο σύντομη διαδρομή που χρησιμοποιούμε για να πάμε από το σπίτι στο σχολείο, χρησιμοποιώντας λέξεις όπως: **Περνάω απέναντι, στρίβω, διάβαση, δεξιά, αριστερά, διασχίζω;**

Πιστεύετε ότι όλοι οι τόποι είναι το ίδιο; Σκεφτείτε τον τόπο που ζείτε. Πού βρίσκεται; Είναι κοντά σε βουνά, σε πεδιάδα, σε θάλασσα; Είναι χωριό, πόλη ή κωμόπολη;

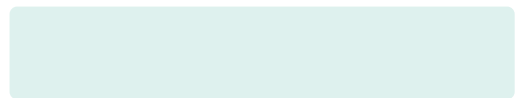
Φοίβο, εσύ που πετάς ψηλά, μπορείς να δεις καλύτερα τις διαφορές που έχουν οι τόποι. Μήπως πρέπει να βοηθήσουμε περισσότερο τους φίλους μας να τις εντοπίσουν;

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

Οι παρακάτω εικόνες είναι από διάφορα μέρη της Ελλάδας. Μπορείτε να διακρίνετε τα βασικά χαρακτηριστικά του κάθε τόπου και να τα γράψετε κάτω από κάθε εικόνα, χρησιμοποιώντας τις λέξεις: ορεινός, πεδινός, παραθαλάσσιος, νησιωτικός τόπος.

Παρατηρήστε προσεκτικά τις παρακάτω εικόνες και εντοπίστε ομοιότητες και διαφορές. Άραγε, πώς είναι η ζωή των ανθρώπων σε αυτούς τους τόπους; Στη συνέχεια συμπληρώστε μια λεζάντα για κάθε εικόνα.

Σκέφτομαι

- Έχουν τον ίδιο πληθυσμό οι περιοχές που βλέπουμε στις εικόνες;
- Είναι κοντά σε βουνό, θάλασσα, λίμνη ή πεδιάδα;
- Πώς είναι ο καιρός σε κάθε περιοχή;
- Ποια μπορεί να είναι τα επαγγέλματα των ανθρώπων;
- Υπάρχουν οι ίδιες ευκαιρίες για εργασία, δραστηριότητες και διασκέδαση;

Εσείς γνωρίζετε σε τι τόπο ζείτε; Είναι πεδινός, παραθαλάσσιος, ορεινός, νησιωτικός; Είναι πόλη, κωμόπολη ή χωριό; Μπορείτε να πραγματοποιήσετε έναν περίπατο στην περιοχή σας με την τάξη ή τους γονείς σας για να ανακαλύψετε καλύτερα τον τόπο σας.

Αντιστοιχίζω τόπους με χαρακτηριστικά, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Για να δούμε πώς τα έχουμε πάει μέχρι τώρα. Θυμόμαστε όσα είπαμε προηγουμένως;

Συμπληρώνετε το σταυρόλεξο που ακολουθεί.

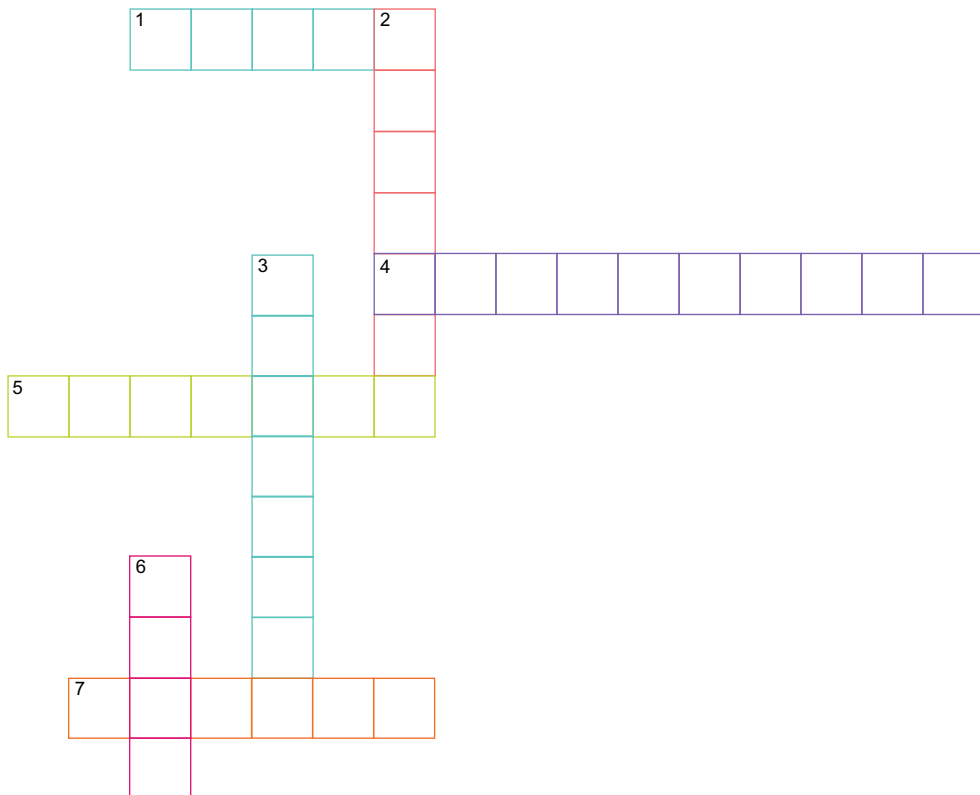
Ο ΤΟΠΟΣ ΠΟΥ ΖΩ

Οριζόντια

1. Έχει λιγότερους κατοίκους και η ζωή σε αυτό κυλάει ήρεμα.
4. Ο τόπος που περιτριγυρίζεται από θάλασσα.
5. Ο τόπος που είναι επίπεδος, διατρέχεται συνήθως από ποτάμια και έχει εύφορη γη.
7. Η χώρα που ζω.

Κάθετα

2. Ο τόπος που βρίσκεται σε υψόμετρο και γύρω γύρω έχει βουνά.
3. Την αποτελούν πολλά σπίτια μαζί με συγκεκριμένα γεωγραφικά όρια.
6. Ζουν σε αυτήν πολλοί άνθρωποι, υπάρχουν πολλά κτίρια, κίνηση στους δρόμους και καυσαέριο.

Ορισμός

.....
.....

Χαρακτηριστικά

.....
.....

**ΝΗΣΙΩΤΙΚΟΣ
ΤΟΠΟΣ**

Είναι νησιωτικός τόπος
(παραδείγματα):

.....
.....

Δεν είναι νησιωτικός τόπος:

.....
.....

Και κάτι ακόμα, παιδιά! Πιστεύετε ότι είστε πλέον σε θέση να περιγράψετε τη συνοικία σας και το μέρος που ζείτε;

Κυκλώνουμε την απάντηση που μας ταιριάζει. **ΝΑΙ** **ΟΧΙ** **ΛΙΓΟ**

Συνοψίζοντας

★ Συμπληρώνουμε τα κενά με τις λέξεις της παρένθεσης (**πεδινοί, ορεινοί, παραθαλάσσιοι, νησιωτικοί, συνοικία**)

Η ..... αποτελείται από πολλά σπίτια μαζί που ανήκουν σε συγκεκριμένα γεωγραφικά όρια, έχει υπηρεσίες, καταστήματα και διάφορους χώρους. Κάθε συνοικία μπορεί να διαφέρει από την άλλη, ανάλογα με τον τόπο που βρίσκεται. Η χώρα μας χαρακτηρίζεται κυρίως ορεινή. Συναντάμε όμως διάφορους τόπους που έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και η ζωή των ανθρώπων εκεί διαφέρει. Τέτοιοι τόποι μπορεί να είναι ....., ..., ...

Συγχαρητήρια, παιδιά!

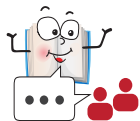
Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε το πρώτο στοιχείο, που θα σας βοηθήσει να καταλάβετε το τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

1ο Στοιχείο

Το τμήμα του χάρτη που ψάχνετε συνορεύει με την Αλβανία.

2η ενότητα

Αλλαγές στον ουρανό και στη γη του τόπου μου

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Έχετε σκεφτεί τις αλλαγές που συμβαίνουν στον ουρανό και στον τόπο σας; Έχετε παρατηρήσει να αλλάζει το περιβάλλον σας εξαιτίας της αλλαγής της θέσης του Ήλιου και της Σελήνης αλλά και της ανθρώπινης παρέμβασης; Η εικόνα που ακολουθεί θα σας βοηθήσει να εντοπίσετε τις αλλαγές.

Ας ανακαλύψουμε

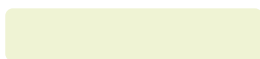
- ▶ Τις αλλαγές στη θέση του Ήλιου κατά τη διάρκεια της μέρας.
- ▶ Πού βρίσκονται τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα στην αυλή και στην τάξη μας.
- ▶ Τη διαφορά της διάρκειας της μέρας ανάλογα με τις εποχές.
- ▶ Τις αλλαγές στις φάσεις της Σελήνης.
- ▶ Τις φυσικές αλλαγές σε έναν τόπο, άλλοτε και τώρα.
- ▶ Τα τεχνητά έργα και τις συνέπειες των έργων του ανθρώπου στο περιβάλλον του.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Φτιάχνω τον εννοιολογικό χάρτη του ουρανού, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Έχετε παρατηρήσει από πού βγαίνει ο ήλιος το πρωί; Παρατηρούμε στις εικόνες τη διαφορετική θέση του ήλιου. Ποιες ώρες της ημέρας απεικονίζονται στις εικόνες;

Το σημείο από όπου ανατέλλει ο ήλιος το πρωί λέγεται ανατολή και μας βοηθάει να προσανατολιστούμε, να προσδιορίσουμε, δηλαδή, τη θέση μας ως προς τα σημεία του ορίζοντα (ανατολή, δύση, βορράς, νότος).

Τεντώνοντας το δεξί μας χέρι προς το σημείο που βγαίνει ο ήλιος, βρίσκουμε την ανατολή. Στο αριστερό μας χέρι βρίσκεται η δύση. Το πρόσωπό μας κοιτά προς τον βορρά και η πλάτη μας τον νότο. Αυτός είναι ένας εύκολος τρόπος για να βρούμε τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα.

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

Ορίζοντας:

Η νοητή γραμμή που σχηματίζεται εκεί που φαίνεται ότι ο ουρανός ενώνεται με τη γη.

Άρα, στο σημείο του ορίζοντα που δύνει ο ήλιος, που χάνεται, είναι η **δύση**. Σωστά; Κυκλώνουμε τη σωστή απάντηση.

ΝΑΙ **ΟΧΙ**

Νομίζω ήρθε η ώρα να ψάξουμε να βρούμε τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα στην τάξη μας. Ας φτιάξουμε καρτέλες με τις λέξεις **ανατολή**, **δύση**, **βορράς**, **νότος** και να τις τοποθετήσουμε στα αντίστοιχα σημεία της τάξης!

Ωρα να βγούμε από την τάξη και να βρούμε και στο προαύλιο του σχολείου τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα. Πρώτα εντοπίζουμε το σημείο από όπου βγαίνει ο ήλιος. Τέλεια! Βρήκατε την **ανατολή**! Τώρα, είστε σε θέση να βρείτε και τα άλλα σημεία. Θυμηθείτε τι είπαμε πριν!

Ζωγραφίζω τον ουρανό με τον ήλιο, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ωραία, λοιπόν, μπορούμε να προσανατολιστούμε όταν είναι μέρα. Το βράδυ όμως τι κάνουμε; Πώς μπορούμε να βεβαιωθούμε για το πού βρισκόμαστε;

Αλλαγές στον ουρανό και στη γη του τόπου μου

Μην ανησυχείτε! Σας έχω λύση! Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε την πυξίδα. Η πυξίδα είναι ένα όργανο που μας βοηθάει να προσανατολιζόμαστε, δείχνοντας πάντα τον βορρά.

Βρίσκουμε τα σημεία του ορίζοντα, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Νομίζω μιλήσαμε αρκετά για τον Ήλιο! Ας δούμε και τη **Σελήνη**, δηλαδή το φεγγάρι. Έχετε παρατηρήσει αλλαγές σ' αυτό;

Έχετε μια αποστολή! Να παρατηρήσετε για τρεις εβδομάδες τον ουρανό τη νύχτα με τη βοήθεια των γονιών σας. Καταγράψτε τις αλλαγές που θα διαπιστώσετε στη Σελήνη και στο τέλος τις ζωγραφίζετε και τις δείχνετε στην τάξη.

Γιατί πιστεύετε ότι η Σελήνη αλλάζει σχήμα;

Η Σελήνη είναι δορυφόρος της Γης. Περιφέρεται γύρω από τη Γη σε διάστημα περίπου ενός μήνα. Όσο περιφέρεται, εμείς από τη Γη βλέπουμε διαφορετικά τμήματα της φωτισμένης πλευράς της. Όταν έχουμε έκλειψη Σελήνης, τα τρία ουράνια σώματα βρίσκονται σε μια ευθεία (Ήλιος-Γη- Σελήνη). Έτσι, η σκιά της Γης πέφτει πάνω στη Σελήνη και τη σκιάζει. Όταν έχουμε έκλειψη Ηλίου, η σκιά της Σελήνης πέφτει πάνω σ' εμάς και μας τον κρύβει.

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

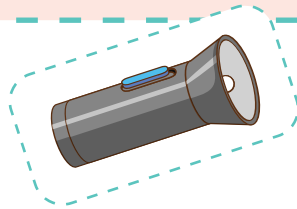
Ζωγραφίζω τη Σελήνη, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Η Γη περιστρέφεται γύρω από τον εαυτό της (δηλαδή, τον άξονά της) και η περιστροφή διαρκεί 24 ώρες, ενώ περιφέρεται και γύρω από τον Ήλιο και η περιφορά αυτή διαρκεί περίπου 365 ημέρες. Η εναλλαγή της μέρας και της νύχτας οφείλεται στο ότι η Γη περιστρέφεται γύρω από τον εαυτό της. Η πλευρά της Γης που είναι απέναντι από τον Ήλιο έχει μέρα, ενώ η αντίθετη έχει νύχτα.

Τι λέτε να το διαπιστώσουμε και μαζί; Θα χρειαστούμε μια υδρόγειο σφαίρα κι έναν φακό. Ένα παιδί κρατάει τον φακό και φωτίζει την υδρόγειο σφαίρα σε έναν σκοτεινό χώρο. Αυτή η πλευρά της υδρογείου και οι χώρες που βρίσκονται σε αυτή έχουν μέρα. Η πίσω πλευρά δεν φωτίζεται, επομένως αυτές οι χώρες έχουν νύχτα.

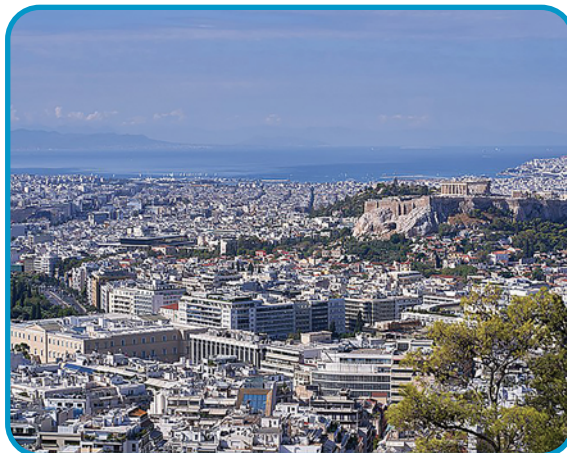
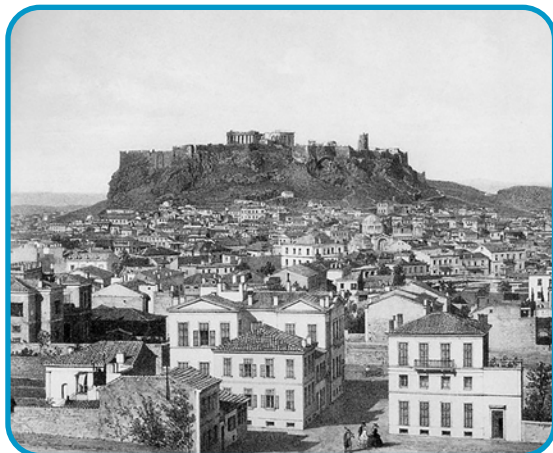
Βρίσκετε διαδικτυακά με την εφαρμογή [Google Earth](#), με τη βοήθεια του/της δασκάλου/ας σας, χώρες στις οποίες είναι νύχτα, όταν στην Ελλάδα έχουμε μέρα και το αντίστροφο.

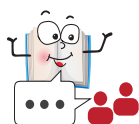
Αλλαγές στον ουρανό και στη γη του τόπου μου

Με την ομάδα μας παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες και εντοπίζουμε αλλαγές στον τόπο με το πέρασμα του χρόνου. Τι μπορεί να έχει συμβεί, πώς έχει αλλάξει η περιοχή που βλέπετε;

Παρατηρώντας τις εικόνες με το λιμάνι, ποιες αλλαγές βλέπετε; Οι αλλαγές είναι φυσικές ή ο άνθρωπος έχει παίξει σημαντικό ρόλο σε αυτές;

Παρατηρούμε εικόνες από δημιουργήματα της φύσης και του ανθρώπου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Μπορείτε να οργανώσετε μια επίσκεψη με την τάξη σας σε ένα σημαντικό έργο της περιοχής για να μάθετε περισσότερα πράγματα γι' αυτό. Πώς θα ήταν η ζωή των ανθρώπων αν δεν υπήρχε το έργο αυτό;

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

Οι εικόνες δείχνουν τα αρνητικά αποτελέσματα της ανθρώπινης παρέμβασης. Τι θα μπορούσε να αλλάξει;

Εγώ, πάλι, αναρωτιέμαι για τα προβλήματα που δημιουργούνται στο τοπικό περιβάλλον από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Εσείς έχετε εντοπίσει προβλήματα στον τόπο που ζείτε;

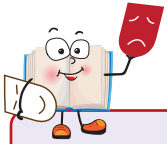
Για τις αλλαγές που συμβαίνουν στο περιβάλλον είναι υπεύθυνος **μόνο** ο άνθρωπος; Έχει τύχει να δείτε αλλαγές στον τόπο που ζείτε μετά από μια έντονη καταιγίδα, χιονόπτωση, έναν σεισμό ή μια φωτιά που προκλήθηκε από φυσικά αίτια;

Καταγράφουμε θετικά και αρνητικά ενός τεχνητού έργου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Οργανώνουμε με την τάξη μας μια επίσκεψη στο πάρκο της περιοχής μας μετά από μια έντονη καταιγίδα και καταγράφουμε στο σημειωματάριό μας τις αλλαγές που διαπιστώνουμε. Έχει αλλάξει το φυσικό περιβάλλον μετά την καταιγίδα;

Ώρα για θεατρικό παιχνίδι!

Ο Στέφανος και η Μαρίνα συζητούν για ένα έργο που πρόκειται να γίνει στην περιοχή τους. Το Μετρό πρόκειται να φτάσει στο μέρος που ζουν και θα χρειαστεί να γίνουν αλλαγές σε κάποια σημεία της περιοχής. Ο Στέφανος ανησυχεί για τις αλλαγές και τις αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον, ενώ η Μαρίνα χαίρεται με το έργο και σκέφτεται μόνο τα θετικά στοιχεία από τη δημιουργία του. Μπείτε στη θέση της Μαρίνας και του Στέφανου και εκφράστε τις απόψεις σας με επιχειρήματα.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

1. Γράφω τρία πράγματα που έμαθα από αυτά που συζητήσαμε.

---

2. Γράφω δύο πράγματα που μου τράβηξαν την προσοχή και θέλω να μάθω περισσότερα για αυτά.

---

3. Γράφω μια ερώτηση για κάτι που ακόμα δεν έχω καταλάβει.

Δημιουργούμε συνθήματα,
ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Συνοψίζοντας

- ★ Συμπληρώνετε τα κενά με τις λέξεις της παρένθεσης (περιβάλλον, δορυφόρος, ανατολή, δύση, πυξίδα, βορρά, νότο)

Όταν γνωρίζουμε τα τέσσερα σημεία του ορίζοντα ....., ..., ..., ..., μπορούμε να προσανατολιστούμε, να βρούμε δηλαδή τη θέση μας. Ο Ήλιος βοηθάει στο να προσανατολιστούμε, όπως και η ..... Η εναλλαγή μέρας – νύχτας οφείλεται στην **περιστροφή της Γης γύρω από τον άξονά της**. Η **Σελήνη** είναι ο ..... της Γης, περιφέρεται γύρω από τη Γη και κάθε φορά βλέπουμε διαφορετικό τμήμα της φωτισμένης πλευράς της. Ένας τόπος μπορεί να αλλάξει με το πέρασμα των χρόνων είτε λόγω φυσικών διαδικασιών είτε ύστερα από **ανθρώπινη παρέμβαση**. Οι ανθρώπινες παρεμβάσεις διευκολύνουν την καθημερινή ζωή των ανθρώπων όμως πολλές φορές **επιβαρύνουν το** .....

Συγχαρητήρια, παιδιά!

Τώρα που ολοκληρώσατε την ενότητα μπορείτε να πάρετε και το δεύτερο στοιχείο! Σας μένει μόνο άλλο ένα για να πάρετε το τμήμα του χάρτη.

2ο Στοιχείο

Τα Ιωάννινα βρίσκονται στο τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

3η ενότητα

Ο καιρός και οι εποχές
στον τόπο που ζω

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Μέχρι τώρα μιλήσαμε για τις αλλαγές στον Ήλιο και στη Σελήνη. Άραγε, τι συμβαίνει με τις εποχές και τον καιρό που επικρατεί σε κάθε τόπο;

Παρατηρούμε την εικόνα. Τι απεικονίζουν τα δέντρα που βλέπετε; Πώς είναι ο καιρός σε κάθε εποχή;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Τον καιρό που επικρατεί σε έναν τόπο από το πρωί μέχρι το βράδυ, αλλά και από μέρα σε μέρα.
- ▶ Τον καιρό κάθε μέρας για μια εβδομάδα σε διαφορετικές εποχές.
- ▶ Ομοιότητες και διαφορές του καιρού σε διαφορετικές εποχές.
- ▶ Πώς οι καιρικές συνθήκες και τα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά ενός τόπου επηρεάζουν τη ζωή και τις δραστηριότητες των κατοίκων.

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

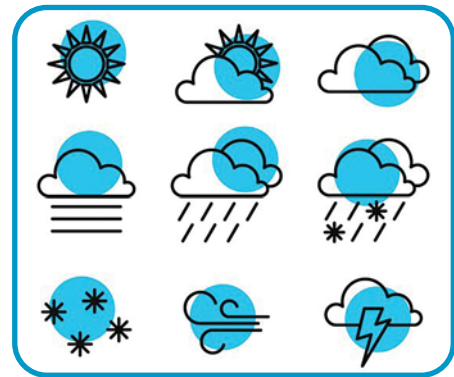
Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Έχετε ακούσει τη φράση «Τι καιρό θα κάνει σήμερα;» Τι εννοούμε με αυτή τη φράση;

Αν σας ρωτούσε κάποιος τι καιρό κάνει σήμερα, πώς θα απαντούσατε; Με ποιες φράσεις; (Έχει ήλιο, συννεφιά, θα βρέξει, θα χιονίσει, φυσάει, έχει ζέστη – κρύο).

Θα έχετε παρατηρήσει ότι ο καιρός δεν είναι ίδιος πάντα κατά τη διάρκεια της ημέρας. Μπορεί το πρωί να έχει ήλιο και στη συνέχεια να συννεφιάσει ή να βρέξει.

Ο καιρός είναι ο συνδυασμός ατμοσφαιρικών φαινομένων, τα οποία εμφανίζονται σε συγκεκριμένη στιγμή σε έναν τόπο.

Παρατηρούμε την παρακάτω εικόνα. Είναι ίδιος ο καιρός κατά τη διάρκεια της μέρας; Σε ποια περιοχή της Ελλάδας αναφέρεται;

Κρήτη								
Ωρα	08:00	11:00	14:00	17:00	20:00	23:00	02:00	05:00
Καιρός								
	Αραιή συννεφιά	Συννεφιά	Πιθανή βροχή	Αραιή συννεφιά	Αραιή συννεφιά	Αραιή συννεφιά	Αραιή συννεφιά	Αραιή συννεφιά
Θερμ.	5°C	8°C	8°C	7°C	4°C	3°C	2°C	3°C
Σχ. Θερμ.	1°C	5°C	4°C	1°C	-3°C	-3°C	-4°C	-3°C
Άνεμος	2 Bf	3 Bf	3 Bf	4 Bf	4 Bf	3 Bf	4 Bf	4 Bf

Ο καιρός και οι εποχές στον τόπο που ζω

Η επιστήμη που μελετά τον **καιρό**, δηλαδή τα φαινόμενα που συμβαίνουν στην ατμόσφαιρα, λέγεται **μετεωρολογία** και οι επιστήμονες, **μετεωρολόγοι**. Η υπηρεσία που ασχολείται με την πρόγνωση του καιρού λέγεται **Εθνική Μετεωρολογική Υπηρεσία (ΕΜΥ)** και ιδρύθηκε το 1931.

Ας δούμε κάποια από τα σύμβολα που χρησιμοποιούν οι μετεωρολόγοι όταν λένε τον καιρό. Αντιστοιχίζουμε τα σύμβολα με τη σωστή λέξη!

Ήλιος με σύννεφα

Συννεφιά

Χιονόπτωση

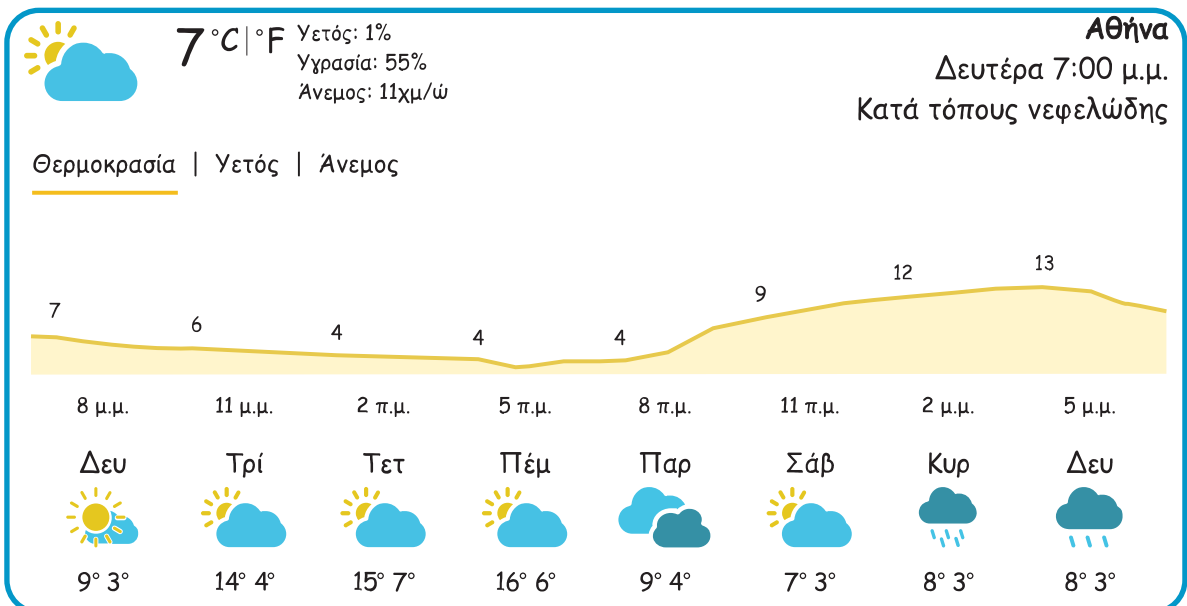
Βροχή

Ηλιοφάνεια

Καταιγίδα

Ο καιρός μπορεί να αλλάζει μέσα στη μέρα αλλά και από μέρα σε μέρα. Παρατηρούμε την εικόνα και σχολιάζουμε την αλλαγή του καιρού κατά τη διάρκεια της εβδομάδας.

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

Ήρθε η ώρα για μια ομαδική εργασία! Θα γίνετε μικροί μετεωρολόγοι και θα καταγράφετε τον καιρό που επικρατεί στην περιοχή σας για μια εβδομάδα. Αφού φτιάξετε τα κατάλληλα σύμβολα για τον καιρό, δημιουργήστε στην τάξη έναν χώρο για να αναρτάτε τις πληροφορίες που βρίσκετε. Κάθε μέρα ένα παιδί θα ενημερώνει τους/τις συμμαθητές/τριές σας για τον καιρό.

Παρατηρήστε προσεκτικά με την ομάδα σας τις παρακάτω εικόνες. Βρίσκετε σε ποια περιοχή αναφέρονται, σε ποιον μήνα/εποχή και κάνετε συγκρίσεις. Είναι η θερμοκρασία και ο καιρός ίδιος στις δύο εικόνες;

Θεσσαλονίκη

Από 09:47 ΕΕΤ

Μάιος 2023

ΚΥΡ	ΔΕΥ	ΤΡΙ	ΤΕΤ	ΠΕΜ	ΠΑΡ	ΣΑΒ
30 ☁ 22° 9°	1 ☁ 22° 9°	2 ☁ 22° 9°	3 ☁ 22° 9°	4 ☁ 22° 10°	5 ☁ 23° 10°	6 ☁ 23° 10°
7 ☁ 23° 11°	8 ☁ 23° 11°	9 ☁ 23° 11°	10 ☁ 23° 11°	11 ☁ 23° 11°	12 ☁ 24° 11°	13 ☁ 24° 11°
14 ☁ 24° 12°	15 ☁ 24° 12°	16 ☁ 24° 12°	17 ☀ 24° 12°	18 ☀ 25° 12°	19 ☀ 25° 12°	20 ☀ 25° 12°

Θεσσαλονίκη

Από 09:47 ΕΕΤ

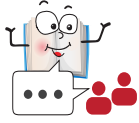
Φεβρουάριος 2023

ΚΥΡ	ΔΕΥ	ΤΡΙ	ΤΕΤ	ΠΕΜ	ΠΑΡ	ΣΑΒ
29 ☀ -- --	30 ☁ 10° 3°	31 ☁ 10° 3°	1 ☁ 13° 2°	2 ☁ 14° 6°	3 ☁ 12° 4°	4 ☁ 14° 2°
5 ☁ 4° 0°	6 ☁ 5° 0°	7 ☁ 7° -1°	8 ☁ 8° 0°	9 ☁ 9° 0°	10 ☁ 9° 0°	11 ☁ 11° 0°
12 ☁ 12° 5°	13 ☁ 13° 4°	14 ☁ 13° 4°	15 ☁ 14° 1°	16 ☁ 14° 3°	17 ☁ 15° 4°	18 ☁ 19° 5°

Έχετε σκεφτεί πώς επηρεάζει ο καιρός την καθημερινή μας ζωή;

Ο καιρός και οι εποχές στον τόπο που ζω

Παρατηρώ τον καιρό, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ίσως έχετε παρατηρήσει ότι το πώς θα ντυθούμε, αν μπορούμε να κάνουμε μια εκδρομή, αν μπορούν κάποιοι άνθρωποι να πάνε στη δουλειά τους, εξαρτάται από τον καιρό που θα κάνει. Δεν σας έχει τύχει να αναβάλει το σχολείο μια εκδρομή λόγω καιρού; Μπορούν οι αγρότες να φυτέψουν τα χωράφια τους όταν βρέχει ή ρίχνει χιόνι;

Παρατηρούμε τις εικόνες και προσπαθούμε να καταλάβουμε τις εργασίες που κάνουν οι άνθρωποι, αλλά και ποια εποχή του χρόνου απεικονίζουν. Τα σημειώνουμε στο πλαίσιο. Άραγε, ο καιρός επηρεάζει τις συγκεκριμένες εργασίες;

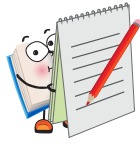

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

Προσπαθήστε να σκεφτείτε κι άλλα επαγγέλματα που μπορεί να επηρεάζονται από τον καιρό. Οι γονείς σας έτυχε ποτέ να δυσκολευτούν στην εργασία τους εξαιτίας του καιρού;

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

Παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες και προσπαθούμε να καταλάβουμε τα **γεωμορφολογικά** χαρακτηριστικά του τόπου (π.χ. αν είναι πεδινός, ορεινός, παραθαλάσσιος τόπος).

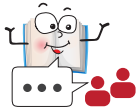

Συνεργαστείτε με τον/τη διπλανό/ή σας και ανακοινώστε στην τάξη τις σκέψεις σας.

Πώς επηρεάζουν οι καιρικές συνθήκες που επικρατούν στις εικόνες τη ζωή, τις δραστηριότητες των ανθρώπων και τον τρόπο που ντύνονται; Πώς φαντάζεστε ότι θα είναι η ζωή των κατοίκων σε διαφορετικές καιρικές συνθήκες;

Γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά: Είναι τα βουνά, οι λίμνες, τα ποτάμια, οι πεδιάδες, τα νησιά, οι χερσόνησοι κ.ά. που εμφανίζονται σε μια περιοχή. Αυτά τα χαρακτηριστικά διαμορφώνουν το ανάγλυφο της Γης.

Βρίσκω λέξεις που σχετίζονται με τον καιρό, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Σκεφτείτε τώρα τον τρόπο ζωής των ανθρώπων στον **τόπο που ζείτε**, τα επαγγέλματα και τις δραστηριότητές τους. Οι αλλαγές του καιρού επηρεάζουν τη ζωή των κατοίκων;

Στη συνέχεια, συγκρίνετε τον τόπο σας με έναν διαφορετικό τόπο, με άλλα γεωμορφολογικά χαρακτηριστικά. Υπάρχουν **ομοιότητες** και **διαφορές** ως προς τον τρόπο ζωής, τα επαγγέλματα και τις επιπτώσεις που υπάρχουν από τις εναλλαγές του καιρού;

Παρατηρήστε τις παρακάτω εικόνες και βρείτε σε ποια εποχή αναφέρονται. Σημειώνετε την εποχή στο πλαίσιο κάθε εικόνας.

Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

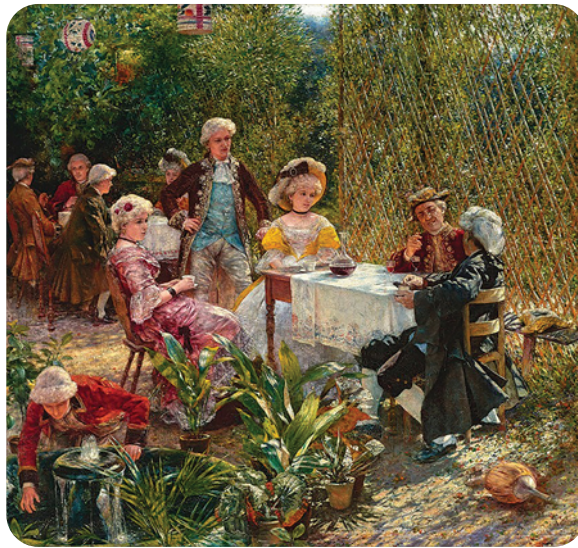
Ταιριάζω ρούχα και αντικείμενα με τις εποχές, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Παρατηρήστε τον πίνακα και χωριστείτε σε ζευγάρια με τη βοήθεια του/της δασκάλου/ας σας. Συζητήστε ποια εποχή μπορεί να απεικονίζεται στον πίνακα, ποια τα χαρακτηριστικά της και από πού το καταλάβατε.

Συνοψίζοντας

- ★ Όταν λέμε «καιρό» εννοούμε τις συνθήκες που επικρατούν σε έναν τόπο σε μια συγκεκριμένη στιγμή, δηλαδή **αν βρέχει, αν έχει κρύο, υγρασία, ζέστη ή αν φυσάει**. Ο καιρός μπορεί να αλλάζει σε μια περιοχή κατά τη διάρκεια της μέρας, δηλαδή να ξεκινάει με ήλιο και στη συνέχεια να βρέχει. Επίσης, δεν έχουν τον ίδιο καιρό όλες οι περιοχές σε μια χώρα. Οι επιστήμονες που ασχολούνται με τον καιρό και κάνουν πρόγνωση για τα καιρικά φαινόμενα λέγονται **μετεωρολόγοι**.
- ★ Το να γνωρίζουμε τι καιρό θα κάνει είναι πολύ σημαντικό και απαραίτητο, γιατί **επηρεάζει** την καθημερινότητά μας, την εργασία και τις δραστηριότητές μας. Πολλά επαγγέλματα επηρεάζονται από τις αλλαγές του καιρού, όπως οι γεωργοί, οι οικοδόμοι και οι ψαράδες, οι οποίοι θα πρέπει να γνωρίζουν τι καιρό θα κάνει για να προσαρμόζουν τις δουλειές τους και να εργάζονται με **ασφάλεια**.

Συγχαρητήρια, παιδιά!
Ολοκληρώσατε την ενότητα.
Έρθε η στιγμή να πάρετε το
τελευταίο στοιχείο, που θα σας
οδηγήσει στο τμήμα του χάρτη
που ψάχνετε.

3ο Στοιχείο

Μια πόλη του χάρτη που εί-
ναι και σημαντικό λιμάνι και
συνδέεται τόσο με ελληνικά
νησιά όσο και με την Ιταλία.

Βρήκατε ποιο είναι το τμήμα του χάρτη που ψάχνετε; Αν όχι, οι παρακάτω εικόνες θα σας βοηθήσουν!

Το γλωσσάρι του θεματικού πεδίου «Ο τόπος, η χώρα,
ο πλανήτης που ζω».

Θεματικό πεδίο

Ζωή και οικοσυστήματα

1η ενότητα.

Ζώα και φυτά

Σε αυτή την ενότητα:

- ✓ Θα συγκρίνουμε τα μη ζωντανά (άβια) με τα ζωντανά όντα (έμβια).
- ✓ Θα προσδιορίσουμε τα κοινά χαρακτηριστικά ζωντανών οργανισμών.
- ✓ Θα περιγράψουμε μοτίβα για τις λειτουργίες των ζώων και των φυτών.
- ✓ Θα γνωρίσουμε διαφορετικούς βιότοπους.
- ✓ Θα εξερευνήσουμε παράγοντες που επηρεάζουν την ανάπτυξη των φυτών και την επιβίωση των ζώων.
- ✓ Θα ορίσουμε κανόνες ορθής συμπεριφοράς προς τα φυτά και τα ζώα.
- ✓ Θα ευαισθητοποιηθούμε ως προς τις συνθήκες ζωής των ζώων.
- ✓ Θα αναφέρουμε τα είδη τροφής των ζώων και τους τρόπους πρόσληψής της.
- ✓ Θα αναγνωρίσουμε τα κοινά χαρακτηριστικά ανθοφόρων φυτών και δέντρων.
- ✓ Θα διακρίνουμε τα δέντρα σε φυλλοβόλα και αειθαλή.
- ✓ Θα αναφερθούμε σε φυτά και στη βιοποικιλότητα της Ελλάδας.

1η ενότητα

Ζώα και φυτά

Ξεκλειδώνοντας τις σκέψεις μας

Ρέα, να σου δείξω μια φωτογραφία που τράβηξα το καλοκαίρι στο χωριό;

Φυσικά, μου αρέσουν πολύ τα ζώα. Τι ζώο είναι αυτό;

Ας παρατηρήσουμε καλά την παρακάτω εικόνα. Τι βλέπετε; Όλα αυτά που βλέπουμε είναι ζωντανοί οργανισμοί;

Ας ανακαλύψουμε

- ▶ Πώς να ξεχωρίζουμε τους ζωντανούς οργανισμούς από τα άψυχα αντικείμενα.
- ▶ Τα κοινά γνωρίσματα των ζωντανών οργανισμών.
- ▶ Τους παράγοντες επιβίωσης των ζώων και των φυτών.
- ▶ Τα είδη τροφής των ζώων και τους τρόπους πρόσληψής της.
- ▶ Τους διαφορετικούς βιότοπους στην Ελλάδα.
- ▶ Τους τρόπους συμπεριφοράς του ανθρώπου στα ζώα και στα φυτά.
- ▶ Τα κοινά χαρακτηριστικά των δέντρων και των φυτών.
- ▶ Τα αειθαλή και φυλλοβόλα δέντρα.

Πώς θα τα καταφέρουμε όλα αυτά; Ακολουθήστε μας

Άβια και έμβια όντα

Κοιτάζοντας την προηγούμενη εικόνα μιλήσαμε για οργανισμούς που έχουν ζωή και για άψυχα αντικείμενα. Μήπως έχετε ακούσει τις λέξεις **άβια** και **έμβια** όντα; Τι σημαίνουν άραγε αυτές οι λέξεις; Μπορείτε να δώσετε παραδείγματα;

Παρατηρούμε και σχολιάζουμε εικόνες με έμβια όντα και άβια, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Εγώ, άραγε, σε ποια κατηγορία ανήκω;

Αυτό, τώρα, θέλει λίγη σκέψη. Μπορείς να φας, να πιεις, να μεγαλώσεις; Αναπνέεις; Εγώ τα κάνω όλα αυτά!

Κι εγώ;

Άβια αντικείμενα είναι τα άψυχα αντικείμενα, αυτά που δεν έχουν ζωή.

Έμβια όντα είναι τα όντα που έχουν ζωή. **Βασικές λειτουργίες** των ζωντανών οργανισμών:

- ✓ Προσλαμβάνουν τροφή και νερό.
- ✓ Αναπνέουν.
- ✓ Αναπτύσσονται.
- ✓ Κινούνται.
- ✓ Αναπαράγονται.

Τα έμβια όντα και τα άβια αντικείμενα, καθώς και οι αλληλεπιδράσεις τους, αποτελούν το **οικοσύστημα**.

Ζωντανός είναι ένας οργανισμός που τρέφεται, πίνει νερό, μπορεί να κινηθεί, αναπνέει και αναπαράγεται.

Ζωγραφίζω ένα έμβιο ον και ένα άβιο αντικείμενο, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Μπορείτε να κάνετε μια βόλτα στο προαύλιο του σχολείου και να καταγράψετε άψυχα αντικείμενα και ζωντανούς οργανισμούς.

Ζωντανοί οργανισμοί

.....

.....

.....

.....

.....

Άψυχα αντικείμενα

.....

.....

.....

.....

.....

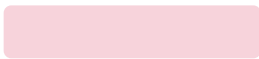
Λειτουργίες των ζώων και των φυτών

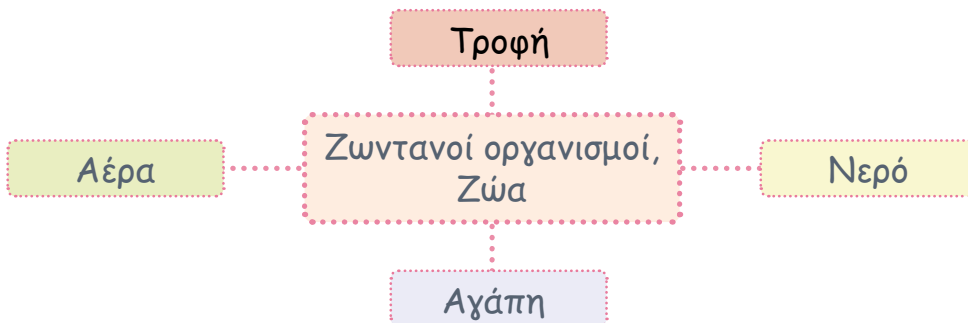
Τι χρειάζονται όμως τα ζώα και τα φυτά για να μπορέσουν να ζήσουν και να αναπτυχθούν; Παρατηρήστε με προσοχή τις εικόνες και συμπληρώστε τις λεζάντες.

Τα ζώα

Όλοι οι ζωντανοί οργανισμοί, όπως τα ζώα, χρειάζονται:

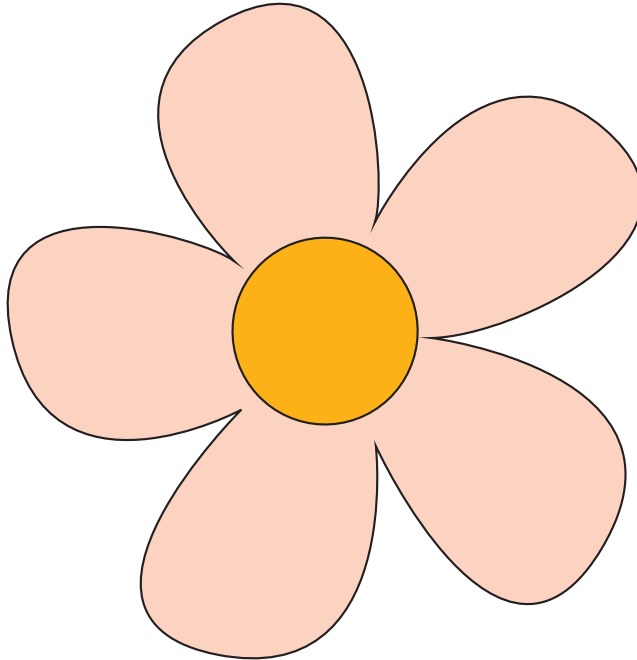

Ζωή και οικοσυστήματα

Άραγε, τι ισχύει για τα φυτά; Χρειάζονται τα ίδια πράγματα με τα ζώα;

Γράψτε στα πέταλα του λουλουδιού αυτά που χρειάζεται για να αναπτυχθεί.

Έχετε μια αποστολή! Να φυτέψετε σε γλαστράκια διάφορα λουλούδια, να τα φέρετε στην τάξη και να παρατηρήσετε πώς μεγαλώνουν τα φυτά. Καταγράψτε σε ένα σημειωματάριο τις αλλαγές που παρατηρείτε κάθε μέρα για έναν μήνα.

Πιστεύετε ότι αν αλλάξετε κάποιους παράγοντες, όπως το νερό που ρίχνετε στα φυτά ή αν τα μετακινήσετε σε ένα πιο σκοτεινό σημείο της τάξης, θα επηρεαστεί η ανάπτυξή τους; Τι μπορεί να συμβεί;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Παρατηρήστε τις παρακάτω εικόνες. Τι διαφορές εντοπίζετε; Τι μπορεί να συνέβη στα λουλούδια;

Βιότοποι και ζώα-φυτά

Ρέα, έχεις παρατηρήσει ότι τα ζώα δεν ζουν όλα στο ίδιο περιβάλλον; Μια καφέ αρκούδα δεν ζει κοντά στη θάλασσα ή μια αγελάδα σε ένα δάσος.

Έχεις δίκιο! Τα ζώα, όπως και τα φυτά, επιβιώνουν σε διαφορετικούς βιότοπους όπου ικανοποιούνται οι ανάγκες τους.

Βιότοπος είναι μια περιοχή με σταθερό φυσικό περιβάλλον που ζουν και αναπτύσσονται ζώα και φυτά.

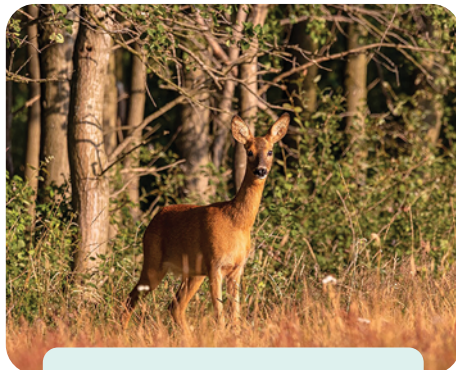

Εσείς ξέρετε κάποιους βιότοπους στους οποίους ζουν και αναπτύσσονται ζώα και φυτά της χώρας μας;

Ζωή και οικοσυστήματα

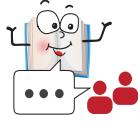
Παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες με τα ζώα και γράφουμε στο πλαίσιο τους βιότοπους που φιλοξενούν αυτά τα ζώα και τα φυτά.

Παρατηρούμε και σχολιάζουμε εικόνες με ζώα στο περιβάλλον τους, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Όπως τα ζώα, έτσι και τα φυτά, ζουν σε διαφορετικά περιβάλλοντα (βιότοπους), όπου ευνοείται κάθε φορά η ανάπτυξή τους. Δεν θα δούμε τα ίδια φυτά σε ένα δάσος ή σε μια περιοχή δίπλα στη θάλασσα.

Στην εικόνα που ακολουθεί τι είδους βιότοπος μπορεί να φιλοξενεί αυτά τα ζώα και τα φυτά που βλέπετε; Ποια άλλα ζώα θα μπορούσαν να ζουν σε αυτό το περιβάλλον;

Παρατηρούμε και σχολιάζουμε εικόνες με φυτά στο περιβάλλον τους, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Βρίσκουμε τις διαφορές, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Η τροφή των ζώων

Τα ζώα χωρίζονται σε φυτοφάγα, σαρκοφάγα και παμφάγα, ανάλογα με το είδος της τροφής τους.

Εσείς, παιδιά, μπορείτε να βρείτε ζώα από κάθε κατηγορία;

Σαρκοφάγα

.....

.....

.....

.....

.....

Φυτοφάγα

.....

.....

.....

.....

.....

Παμφάγα

.....

.....

.....

.....

.....

Βρίσκω δύο κατηγορίες ζώων ανάλογα με την τροφή τους, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

- ▶ **Τα φυτοφάγα** είναι ζώα που μπορεί να τρέφονται με φυτά, φρούτα και σπόρους. Είναι πιο πολλά στη φύση από τα σαρκοφάγα. Γιατί, άραγε;
- ▶ **Τα σαρκοφάγα** είναι ζώα που τρέφονται κυρίως με κρέας.
- ▶ **Τα παμφάγα** είναι τα ζώα που καταναλώνουν και κρέας και φυτικές τροφές.

Συζητάμε για τα ζώα και το είδος της τροφής τους, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

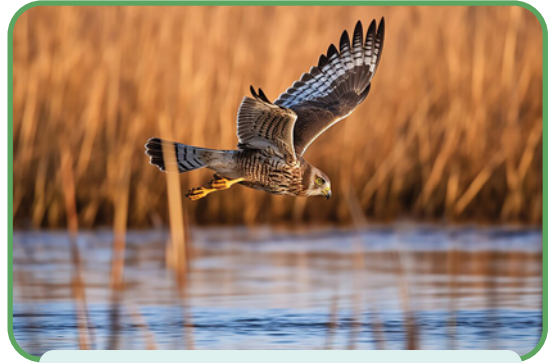
Τρόποι πρόσληψης της τροφής

Ωραία, είδαμε τι τρώνε τα ζώα. Πώς όμως τρώνε την τροφή τους; Ποια όργανα μπορεί να χρησιμοποιούν;

Οι εικόνες που ακολουθούν θα σας βοηθήσουν να βρείτε τα όργανα που χρησιμοποιούν διάφορα ζώα για την τροφή τους (δόντια, νύχια, δαγκάνες, πλοκάμια, γλώσσα, ράμφος, προβοσκίδα). Τα γράφετε σε κάθε πλαίσιο. Μπορείτε να βρείτε κι άλλα ζώα που τρώνε με τον ίδιο τρόπο ή χρησιμοποιώντας διαφορετικά όργανα;

Χρωματίζω και ονομάζω τα ζώα, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Πώς συμπεριφερόμαστε στα ζώα

Τα ζώα

Ποτέ δε θα πειράξω
τα ζώα τα καημένα·
μην τάχα σαν εμένα,
κι εκείνα δεν πονούν;
Θα τα χαϊδεύω πάντα,
προσάτης τους θα γίνω.
Ποτέ δεν θα τ' αφήνω
στους δρόμους να πεινούν

Αν δεν μιλούν κι εκείνα κι
ο λόγος αν τους λείπει,
μήπως δεν νιώθουν λύπη,
δεν νιώθουν και χαρά;
Μήπως καρδιά δεν έχουν,
στα στήθη τους κρυμμένη,
που τη χαρά προσμένει
κι αγάπη λαχταρά;

Ακόμα κι όταν βλέπω
πως τα παιδεύουν άλλοι,
εγώ θα τρέχω πάλι
με θάρρος σταθερό,
θα προσπαθώ με χάρδι
τον πόνο τους να γιάνω,
κι ό,τι μπορώ θα κάνω
να τα παρηγορώ.

Ιωάννης Πολέμης

Ρέα, έχεις ακούσει για τα δικαιώματα των ζώων;
Ξέρεις ποια είναι;

Φυσικά, Εμπειροκλή! Όπως οι άνθρωποι, έτσι και
τα ζώα έχουν δικαιώματα.

Παρατηρούμε την εικόνα και συζητάμε στην ομάδα
μας για τα δικαιώματα των ζώων.

Η ΧΑΡΤΑ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΖΩΩΝ

Άρθρο 1
Όλα τα ζώα γεννιούνται με ίσα δικαιώματα στη ζωή.

Άρθρο 2
Ο άνθρωπος οφείλει να σέβεται, να προσέχει, να προστατεύει και να φροντίζει όλα τα ζώα.

Άρθρο 3
Κανένα ζώο δεν πρέπει να υποβάλλεται σε κακομεταχείριση.

Άρθρο 4
Η στέρηση ελευθερίας του ζώου είναι ανεπίτρεπτη σε κάθε περίπτωση.

Άρθρο 5
Κάθε κατοικίδιο ζώο δικαιούται να ζήσει με τις συνθήκες ζωής και ελευθερίας που αντιστοιχούν στο είδος του.

Άρθρο 6
Η εγκατάλειψη ενός ζώου συντροφιάς θεωρείται πράξη απάνθρωπη.

Άρθρο 7
Τα ζώα που προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στον άνθρωπο, πρέπει να ξεκουράζονται, να τρέφονται ικανοποιητικά και να εργάζονται σε λογικές συνθήκες.

Άρθρο 8
Οποιοσδήποτε πειραματισμός πάνω στα ζώα, δεν πρέπει να προκαλεί σωματικό ή ψυχικό πόνο.

Άρθρο 9
Τα ζώα που εκτρέφονται για τη διατροφή του ανθρώπου, πρέπει να στεγάζονται, να τρέφονται και να θανατώνονται χωρίς πρόκληση πόνου & αγωνίας.

Άρθρο 10
Απαγορεύεται η εκμετάλλευση των ζώων για τη διασκέδαση των ανθρώπων.

Άρθρο 11
Κάθε πράξη που χωρίς λόγο προκαλεί θάνατο ζώου, αποτελεί έγκλημα απέναντι στη ζωή.

Άρθρο 12
Κάθε πράξη που προκαλεί θάνατο μεγάλου αριθμού άγριων ζώων, αποτελεί γενοκτονία απέναντι στο είδος.

Άρθρο 13
Σεβασμός επιβάλλεται ακόμα και στο νεκρό ζώο. Κάθε σκηνή βίας εκτός από ενημερωτική στην τηλεόραση και στον κινηματογράφο με θέματα ζώα, πρέπει να απαγορευτεί.

Άρθρο 14
Τα δικαιώματα των ζώων κατοχυρώνονται από νόμους, όπως ακριβώς και τα δικαιώματα του ανθρώπου.

Ποιες συμπεριφορές θα πρέπει να υιοθετήσουμε απέναντι στα ζώα για να σεβόμαστε τα δικαιώματά τους;

Μην ξεχνάμε ότι θα πρέπει να προστατεύουμε και τα φυτά, όχι μόνο τα ζώα. Με ποιους τρόπους πιστεύετε ότι μπορεί να γίνει αυτό;

Δημιουργούμε πανό για την προστασία μιας περιοχής στον τόπο που ζούμε, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ρέα, θα ήθελα πολύ να επισκεφτώ το άλλο Σάββατο το Ζωολογικό πάρκο που είναι κοντά μας. Υπάρχουν ζώα που δεν τα έχω ξαναδεί από κοντά. Θέλεις να έρθεις μαζί μου;

Ξέρεις, όταν επισκέπτομαι τέτοια μέρη, στενοχωριέμαι λίγο. Είναι ωραίο να βλέπεις ένα λιοντάρι. Αλλά σκέφτομαι «πώς να αισθάνεται που είναι κλεισμένο σε ένα κλουβί;».

Παρατηρούμε τις παρακάτω εικόνες. Πώς, άραγε, να νιώθει ο ελέφαντας; Ποιες είναι οι συνθήκες ζωής του σε κάθε περιβάλλον; Κυκλώστε την εικόνα στην οποία πιστεύετε ότι ο ελέφαντας ζει καλύτερα.

Ζωή και οικοσυστήματα

Διαβάστε τις παρακάτω περιπτώσεις συμπεριφοράς ανθρώπων σε ζώα και συζητήστε τι σκέφτεστε και πώς αισθάνεστε σε κάθε περίπτωση. Μπορούμε να κάνουμε κάτι διαφορετικά;

- A.** Ο κύριος Σπύρος έχει έναν μεγαλόσωμο σκύλο στο διαμέρισμά του. Επειδή δουλεύει πολλές ώρες δεν προλαβαίνει να τον βγάλει βόλτα και τον έχει δεμένο τις περισσότερες ώρες στο μπαλκόνι, όπου γαβγίζει και ενοχλούνται οι γείτονες.
- B.** Η κυρία Ματίνα ενοχλείται από τις πολλές γάτες που υπάρχουν στη γειτονιά και σκέφτεται ότι η μόνη λύση είναι να τις δηλητηριάσει.
- Γ.** Μια ομάδα παιδιών θεωρεί διασκεδαστικό να δένουν μικρά αδέσποτα ζώα, να τα κλοτσάνε και να τους συμπεριφέρονται με βίαιο τρόπο.

Τα μέρη ενός φυτού

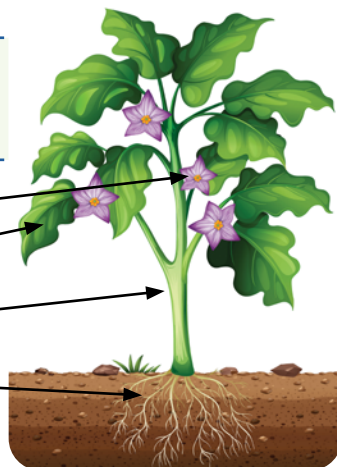
Αφού είδαμε τι έχουν ανάγκη τα φυτά για να μεγαλώσουν, ας παρατηρήσουμε την εικόνα που ακολουθεί και να εντοπίσουμε τα μέρη ενός φυτού.

Παρατηρούμε τι υπάρχει κάτω από το έδαφος και τι πάνω από το έδαφος.

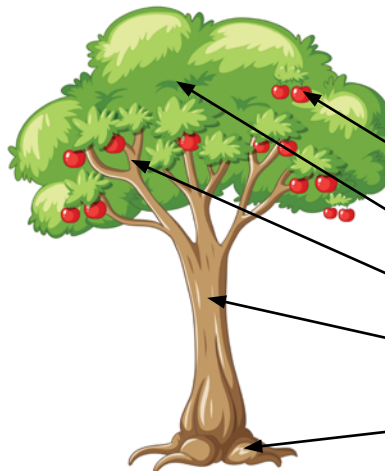
Τα μέρη ενός λουλουδιού

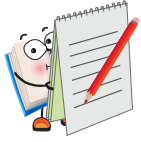
Ανθός
Φύλλο
Βλαστός
Ρίζες

Τα μέρη ενός δέντρου

Καρπός
Φύλλα
Κλαδιά
Κορμός
Ρίζες

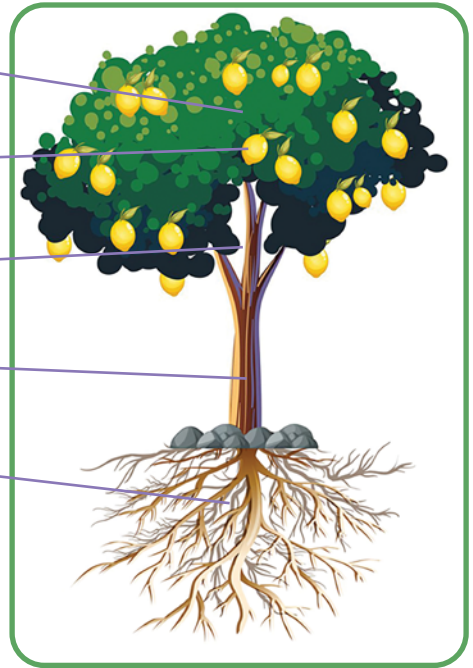

Στις παρακάτω εικόνες βλέπετε ένα ηλιοτρόπιο και μια λεμονιά. Συγκρίνετε τα μέρη τους και γράψτε σε κάθε κουτάκι πώς ονομάζεται το καθένα.

Five empty light green rectangular boxes for labeling the sunflower parts.

Five empty light green rectangular boxes for labeling the lemon tree parts.

Από τις παραπάνω εικόνες, ποια μέρη είναι κοινά στο ηλιοτρόπιο και στη λεμονιά; Γράψτε εδώ τι πιστεύετε.

Two horizontal lines for writing the answer.

Δέντρα φυλλοβόλα και αειθαλή

Τα δέντρα είναι ξυλώδη φυτά που ζουν πολλά χρόνια. Ανάλογα με το αν κρατούν ή όχι τα φύλλα τους τον χειμώνα, χωρίζονται σε δύο κατηγορίες. Τα **φυλλοβόλα** και τα **αειθαλή**.

Φυλλοβόλα

Τα φυτά που ρίχνουν τα φύλλα τους το φθινόπωρο, π.χ. αχλαδιά

Αειθαλή

Τα φυτά που διατηρούν τα φύλλα τους όλο τον χρόνο, π.χ. έλατο

Παρατηρήστε τις εικόνες και βρείτε ποια δέντρα είναι φυλλοβόλα και ποια αειθαλή, βάζοντας Φ για φυλλοβόλα και Α για αειθαλή κάτω από την εικόνα.

Έχετε παρατηρήσει τις αλλαγές στα δέντρα στις διάφορες εποχές του χρόνου; Πώς θα είναι, άραγε, το δέντρο της μηλιάς σε κάθε εποχή; Το ζωγραφίζουμε!

Ζωγραφίζω το δέντρο της μηλιάς, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Ώρα για παιχνίδι!

- Μπορείτε να φέρετε εικόνες δέντρων από διάφορες εποχές και να κάνετε ένα ομαδικό κολάζ στην τάξη.
- Χρησιμοποιήστε τις πλαστελίνες σας και φτιάξτε δέντρα σε κάθε εποχή του χρόνου.

Γνωρίζω τα φυτά της Ελλάδας

Στην Ελλάδα έχει πολύ μεγάλη ποικιλία σε χλωρίδα. Φυτρώνουν περίπου 6.000 είδη φυτών, από τα οποία περίπου 1.000 είναι ενδημικά, δηλαδή φυτρώνουν μόνο στην Ελλάδα. Από αυτά περίπου 900 είδη είναι σπάνια ή απειλούμενα.

Χλωρίδα είναι το σύνολο των φυτών που συναντούμε σε μια περιοχή.

Στα ελληνικά δάση μπορεί κανείς να δει έλατα, πεύκα, οξιές, κυπαρίσσια, καστανιές, βελανιδιές, πουρνάρια, ενώ κοντά σε ποτάμια συναντάμε πλατάνια, ιτιές και κέδρους.

Έλατο

Κυπαρίσσι

Βελανιδιά

Ιτιά

Ζωή και οικοσυστήματα

Επίσης, στη χώρα μας βρίσκουμε πληθώρα αρωματικών και θεραπευτικών βοτάνων, όπως είναι το τσάι, η μέντα, το φασκόμηλο, το θυμάρι, η ρίγανη, ο δυόσμος, το δεντρολίβανο, το χαμομήλι, το δίκταμο, ο βασιλικός κ.ά.

Ρίγανη

Δυόσμος

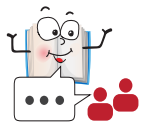

Χαμομήλι

Βασιλικός

Σημαντικό δέντρο για την Ελλάδα είναι η **ελιά**. Φαίνεται ότι ο άνθρωπος χρησιμοποιούσε από πολύ παλιά στη διατροφή του τον καρπό της ελιάς αλλά και το **ελαιόλαδο**. Επίσης και το **αμπέλι**, που η καλλιέργειά του στην Ελλάδα ξεκίνησε στην αρχαιότητα.

Εσείς, παιδιά, στην περιοχή που ζείτε, έχετε δει κάποια από αυτά τα φυτά; Ποια θα μπορούσατε να έχετε στον κήπο σας;

Ρέα, πιο πριν αναφέραμε ότι στην Ελλάδα έχουμε και πολλά ενδημικά φυτά, δηλαδή, φυτά που φυτρώνουν μόνο στη χώρα μας. Ας δούμε μερικά.

Άσπρη παιώνια

Κόκκινος κρίνος

Κόκκινη τουλίπα

Καμπανούλα

Κρόκος Κοζάνης

Βερονίκη

Παιώνια
Ξηρομέρου

Βρίσκω το ταίρι του, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Θα μπορούσαμε να ψάξουμε να βρούμε από περιοδικά ή από το διαδίκτυο φωτογραφίες με τα φυτά και τα δέντρα που συναντάμε στη χώρα μας και να κάνουμε όλοι μαζί ένα κολάζ για να στολίσουμε την τάξη μας.

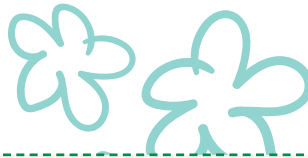

Ένα βήμα παραπέρα...

Νομίζω πως ολοκληρώνοντας την ενότητα είστε έτοιμοι να φτιάξετε τον δικό σας σχολικό κήπο. Πώς; Ακολουθώντας τα παρακάτω βήματα.

Δημιουργία σχολικού κήπου

1ο Βήμα: Γιατί να δημιουργήσουμε έναν κήπο στο σχολείο;
Πώς; Ιδεοθύελλα, Δημιουργική έκφραση ατομικά ή σε ομάδες.

2ο Βήμα: Τι θέλουμε να περιλαμβάνει ο κήπος μας;
Πώς; Έρευνα στο διαδίκτυο, Κατασκευή μακέτας, Ψηφοφορία.

3ο Βήμα: Πού και πώς θα κατασκευάσουμε τον κήπο μας;
Πώς; Βρίσκουμε τον κατάλληλο χώρο.

4ο Βήμα: Πώς θα φροντίζουμε τον κήπο μας;
Πώς; Έρευνα με ειδικούς, πρακτική ενασχόληση.

5ο Βήμα: Πώς θα εξασφαλίσουμε τη βιωσιμότητα στον κήπο μας;
Πώς; Αναστοχασμός – Συμμετοχή μαθητών και εκπαιδευτικών, βοήθεια από τον Δήμο.

Τι μάθαμε μέχρι τώρα

Παρατηρήστε προσεκτικά την παραπάνω εικόνα και προσπαθήστε να απαντήσετε στις ερωτήσεις.

Ποια άβια και έμβια στοιχεία εμφανίζονται στην εικόνα;

Ποιος βιότοπος εμφανίζεται στην εικόνα και ποια άλλα ζώα θα μπορούσαν να ζουν σε αυτόν;

Με τι τρέφονται τα ζώα της εικόνας;

Παρατηρήστε τον πίνακα. Τι ζωγραφίζει ο καλλιτέχνης και από πού εμπνεύστηκε; Πιστεύετε ότι τα φυτά εμπνέουν τους καλλιτέχνες; Γιατί;

Ο ζωγράφος των ηλιότροπιων, Πολ Γκογκέν, 1888

Παρατηρώ έργα τέχνης με φυτά, ακολουθώντας τον σύνδεσμο.

Συνοψίζοντας

- ★ Ένας ζωντανός οργανισμός, δηλαδή ένα έμβιο ον, για να επιβιώσει και να αναπτυχθεί σωστά έχει ανάγκη εκτός από αέρα, τροφή και νερό, την **αγάπη** και τη **φροντίδα**. Τα φυτά χρειάζονται ήλιο, νερό και χώμα που είναι άβια στοιχεία του περιβάλλοντος.
- ★ Τα ζώα και τα φυτά ζουν στο **κατάλληλο περιβάλλον** που ικανοποιεί τις ανάγκες τους, ώστε να επιβιώνουν σε διάφορους βιότοπους. Τα δέντρα που ρίχνουν τα φύλλα τους λέγονται **φυλλοβόλα** και τα δέντρα που διατηρούν τα φύλλα τους λέγονται **αιθαλή**. Ανάλογα με την τροφή που προσλαμβάνουν τα ζώα, τα χαρακτηρίζουμε **φυτοφάγα**, **σαρκοφάγα** και **παμφάγα**. Τα ζώα έχουν δικαιώματα, όπως οι άνθρωποι.

Συχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε τις δραστηριότητες της ενότητας. Ήρθε η ώρα να πάρετε τα στοιχεία που θα σας βοηθήσουν να καταλάβετε ποιο τμήμα του χάρτη ψάχνετε.

1ο Στοιχείο

Το Πήλιο βρίσκεται σε αυτό το τμήμα του χάρτη που ψάχνετε.

2ο Στοιχείο

Ο Πηνειός ποταμός περνάει από τις περιοχές που ψάχνετε να βρείτε.

Βρήκατε ποιο είναι το τμήμα του χάρτη που ψάχνετε; Αν όχι, οι παρακάτω εικόνες θα σας βοηθήσουν!

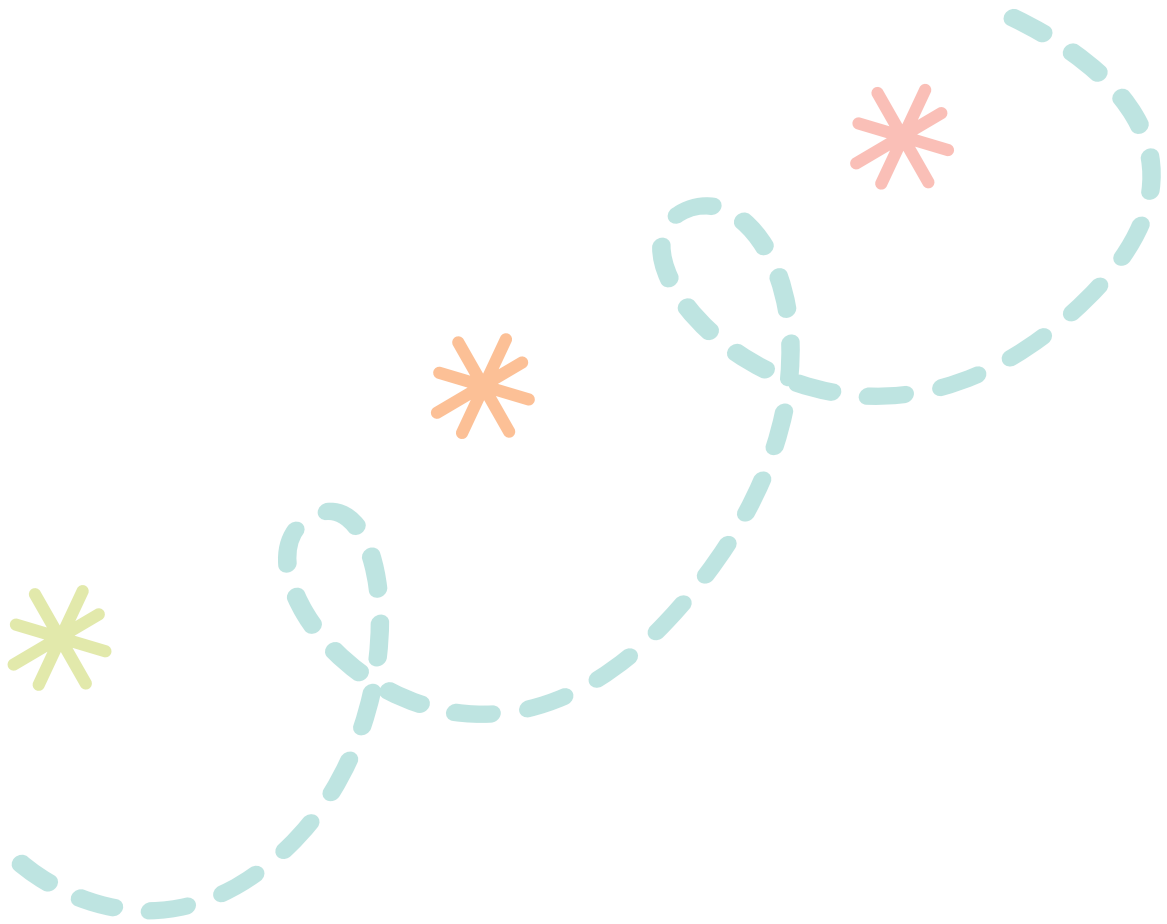
Το γλωσσάρι του θεματικού πεδίου «Ζωή και Οικοσυστήματα».

Συχαρητήρια, παιδιά!

Ολοκληρώσατε το πρώτο
τεύχος του βιβλίου!

Πηγές Εικόνων

Θεματικό πεδίο Πολιτειότητα

Αρχαιολογικός προϊστορικός οικισμός Χοιροκοιτίας, αναπαράσταση κυκλικών κτισμάτων. Κύπρος, μεταξύ 7000 και 5800 π.Χ.

Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: Ophelia2, CC BY-SA 3.0, μέσω Wikimedia Commons: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Khirokitia1.jpg>

Λεπτομέρεια βαρονικού κάστρου στο Puglianello Ιταλία. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: Adam91, CC BY 3.0, μέσω Wikimedia Commons: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Puglianello_\(4\).JPG](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Puglianello_(4).JPG)

Baldwin's Tower of Tsarevets, Veliko Tarnovo (Ο Πύργος του Μπαλντουίνου στο Τσαρέβετς), Βουλγαρία, 1930. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bal_Kyla.jpg

Παραδοσιακές οικίες του 18ου αιώνα στην παλιά πόλη της Βέροιας. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: lolchos07, CC BY-SA 4.0, μέσω Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Maisons_traditionnelles_reconstruites_de_V%C3%A9ria.jpg

Φωτογραφία από το Πάπιγκο. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: Aneza Palaiou, CC BY-

SA 4.0, μέσω Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%CE%A0%CE%B1%CF%80%CE%B9%CE%B3%CE%BA%CE%BF_%CE%96%CE%B1%CE%B3%CF%8C%CF%81%CE%B9.jpg

Ανακατασκευασμένες κυκλικές κατασκευές Χοιροκοιτία, μεταξύ 7000 και 5800 π.Χ. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: Ophelia2, CC BY-SA 3.0, μέσω Wikimedia Commons: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Khirokitia_near_Larnaca_01-2017_img8.jpg

Teranoura, σπίτι λίθινης εποχής. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: MChew , CC BY-SA 3.0 , μέσω Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Teranoura_stone_age_site.jpg

Η καστροπολιτεία του Μυστρά. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia και Creative Commons: Holger Uwe Schmitt, CC BY-SA 4.0, via Wikimedia Commons. URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:%2B_1989_wurde_die_Ruinenstadt_Mystras_Weltkulturerbe._13.jpg

Θεματικό πεδίο Κοινωνικές σχέσεις

Το παραμύθι της γιαγιάς. Νικόλαος Γύζης. Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia: <https://commons.wikimedia.org/wiki/>

File:To_paramythi_tis_giagias.jpg
Φωτογραφία σχολικής αίθουσας. Διάθεση
φωτογραφίας Αθανάσιος Βάσιος.
Φωτογραφία σχολικών θρανίων. Διάθεση
φωτογραφίας Αθανάσιος Βάσιος.
Φωτογραφία από σχολικό κουδούνι.
Διάθεση φωτογραφίας Αθανάσιος
Βάσιος.

«Οι κουλούρες με τα κόκκινα αβγά,
Οικογένεια του κυρίου Πάτρισον από
το Σικάγο». Θεόφιλος Χατζημιχαήλ,
Διάθεση φωτογραφίας: Διεύθυνση
Πολιτισμού Δήμου Μυτιλήνης

Θεματικό πεδίο Ο τόπος, η χώρα, ο πλανήτης που ζω

Η Αθήνα το 1861. Αποθετήριο πολυμέσων
Wikimedia: [https://commons.
wikimedia.org/wiki/File:Athens_1861.
jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Athens_1861.jpg)

Η Βουλή των Ελλήνων και η Ακρόπολη
από τον Λυκαβηττό στις 28
Σεπτεμβρίου 2019. Αποθετήριο
πολυμέσων Wikimedia και Creative
Commons:
George E. Koronaios, CC BY-SA
4.0, μέσω Wikimedia Commons:
[https://commons.wikimedia.
org/wiki/File:The_Hellenic_
Parliament_and_the_Acropolis_
from_Mount_Lycabettus_on_
September_28,_2019.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:The_Hellenic_Parliament_and_the_Acropolis_from_Mount_Lycabettus_on_September_28,_2019.jpg)

Παλιά φωτογραφία από το λιμάνι της
Ραφήνας. Διάθεση φωτογραφίας
Οργανισμός Λιμένος Ραφήνας.

Λιμάνι της Ραφήνας, Αττική, Ελλάδα.
Αποθετήριο πολυμέσων Wikimedia
και Creative Commons:
Ossony, CC BY-SA 4.0, μέσω
Wikimedia Commons: [https://
commons.wikimedia.org/wiki/](https://commons.wikimedia.org/wiki/)

File:Rafina_Pikermi.JPG
Aleksander Gierymski, Στο εξοχικό.
Αποθετήριο πολυμέσων Artvee:
[https://artvee.com/dl/in-the-summer-
house/](https://artvee.com/dl/in-the-summer-house/)

Θεματικό πεδίο Ζωή και Οικοσυστήματα

Βερονίκη, ενδημικό φυτό Οίτης. Διάθεση
φωτογραφίας Αθανάσιος Σκούρας
Παιώνια Ξηρομέρου. Διάθεση
φωτογραφίας Αθανάσιος Σκούρας
Κόκκινη τουλίπα, Διάθεση φωτογραφίας
Αθανάσιος Σκούρας
Κόκκινος κρίνος, Διάθεση φωτογραφίας
Αθανάσιος Σκούρας
Καμπανούλα, Διάθεση φωτογραφίας
Αθανάσιος Σκούρας
Άσπρη παιώνια, Διάθεση φωτογραφίας
Αθανάσιος Σκούρας
Vincent van Gogh, Ζωγραφίζοντας
ηλιοτρόπια. Αποθετήριο πολυμέσων
Artvee: [https://artvee.com/dl/vincent-
van-gogh-painting-sunflowers/#00](https://artvee.com/dl/vincent-van-gogh-painting-sunflowers/#00)